

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Yansımalar

FRITHJOF SCHUON

Türkçesi

NURULLAH KOLTAŞ

EKLERLE 2. BASKI

HECE
düşünce

kitapyurdu.com

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Frithjof Schuon: Geleneksel doktrinlerin ya da diğer bir deyişle “philosophia perennis et universal”ın (Ezeli Hikmet) başat bir yorumcusudur. İsviçre’nin Basel şehrinde doğmuş olup gençliğinin ilk demlerinde dahi Alman felsefesinin temel eserlerini okuyup anlayabilen ve gelecek vadeden bir öğrenci olmuştur. Genç yaşta Batı felsefesinin klasik eserlerine özellikle de Eflatun’un diyaloglarının yanı sıra Bhagavad-Gita ve Upanişadlar gibi Doğu metafiziğinin ve maneviyatının klasik eserlerine de aşina olmuştur. 1932’de Paris’ten Cezayir’e giden Schuon, buradan İslam dünyası ile ilk doğrudan temasını gerçekleştirir ve orada İslami geleneğe dair bir birikimi teneffüs etmeye muvaffak olur. Cezayir’de Şaziliye’ye intisab ederek İsa Nureddin ismini alır. Önceleri mektuplaşmakta olduğu René Guénon’u Mısır’da ziyaret eder. Daha sonra İsviçre’ye ve buradan da Amerika’ya geçer. Bundan sonraki dönemde yolun esaslarını insanlara anlatmaya başlayan Frithjof Schuon (İsa Nureddin el-Alavî el-Meryemî), 1998’de vefatına kadar sayısız öğrenci yetiştirmiş ve kimileri Türkçeye tercüme edilmiş olan birçok kitap ve makale kaleme almıştır. Eserlerinden bazıları: İslam’ın Metafizik Boyutları, İslam ve Ezeli Hikmet, Beşer Tecellisi, Kalp Gözü.

Nurullah Koltas: Aslen Adilcevazlı. Eskişehir’de doğdu, Konya’da büyüdü. Lisansını İngilizce Öğretmenliği, Yüksek Lisansını Tasavvuf ve Doktorasını Kelâm Anabilim dallarında tamamladı. Gelenekselciler ve İslam isimli telifin yanı sıra Frithjof Schuon, Seyyid Hüseyin Nasr, M. Lings, J. Esposito, İbrahim Kalın’ın da aralarında bulunduğu çeşitli yazarlardan tercümeleri bulunmaktadır. Ayrıca E. E. Cummings, E. Pound ve W. Blake’den yaptığı şiir çevirileri edebiyat dergilerinde yayınlanmıştır. Dil ve müzik, dilin kökeni ve dini söylemdeki belirleyiciliği, sülûk ve meslek bağlamında temeddün, Batıdaki ihtidallarda tasavvufun rolü vb. konular üzerine çalışmaktadır. Evli ve üç çocuk babası olup Trakya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde görev yapmaktadır.

.

Yansımalar

FRITHJOF SCHUON

İngilizceden Çeviren
Nurullah Koltas

HECE YAYINLARI

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Hece Yayınları: 168

Düşünce

Eserin orijinal adı: *Echoes of Perennial Wisdom*

Bu kitabın telif hakları World Wisdom Books, Inc.'ten alınmıştır.

Copyright © World Wisdom

©Hece Yayınları

Eklerle İkinci Basım

Şubat 2018

Kapak Tasarımı

www.sarakusta.com.tr

Teknik Hazırlık

www.hece.com.tr

ISBN: 978-605-9556-76-7

Baskı

www.ozyurtmatbaacilik.com

HECE Basın Yayın Reklamcılık San. Tic. Ltd. Şti.

Konur Sokak No: 39/1-2 Kızılay-Çankaya/Ankara

Yazışma: P.K. 79 Yenışehir/Ankara

T: (0 312) 419 69 13 F: (0 312) 419 69 14

e-posta: hece@hece.com.tr www.hece.com.tr

Sertifika No: 17672

MÜTERCİMİN ÖN SÖZÜ

Her ne kadar ikinci doğumum ilki kadar hummalı olmasa da benliğimi baştan ayağa sarsmıştı. Müsebbibi sendin ikinci doğumumun. Yazık ki birlikteliğimiz kısa sürdü, öyle ya yazgı ne gecikir ne de geciktirilir. Bir imbiktin, hakikatin usaresini sızıran hakikat arayışındaki bizlere, ılıklığın hâlâ can evimde. Efendim, Kadim-i Baki'nin sürgit Rahmeti üzerine olsun her daim.

Nurullah Koltaş

Haziran, 2004

ÖN SÖZ

Yirminci yüzyılın başında René Gu  non ve Ananda Coomaraswamy'nin ba  nı çektiği, Philosophia Perennis'in izah ve beyanına odaklanan bir d    nce ekolü serpilmeye ba  lamı  tır; bu felsefe farklı dinlerin temelini teşkil eden ebedi metafiziki hakikattir ve yazılı kaynakları vahyedilen Kutsal Kitaplar yanında büyük manevi üstadların yazılarıdır. Bu hakikatler sürekli ve evrensel oldukları için bakış açısı da "Perennialist" (Ebedi) olarak isimlendirilebilir. Frithjof Schuon da "Perennialist" bakış a  ısının başat savunucusu ve m  m  ssilidir; bu konuda yirmiden fazla kitap kaleme almış olup bu kitaplar bir bütün olarak Kalıcı Felsefeyi ihtiva etmektedirler.

Schuon'un mesajının     boyutu bulunmaktadır: idrak, tefekkür ve tasdik. Hakikati   drak: muntazam ve   zl   ibadet yoluyla Hakikate yoğunlaşma: bu boyutları karakter güzelliği demek olan fitri ahlak yoluyla tasdik. Güzellik olmadan ne metafiziki hakikatin ciddi bir   z  mseni  i ne de herhangi bir tesirli bir yakarış metodu bulunabilir. Bunlara dördüncü ve daha arızı bir unsuru da ilave edebiliriz: ambiyansımızın güzelliği ve dolayısıyla bakir tabiatla olan aynili  imiz. Plato'nun da vurguladığı gibi: "Güzellik hakiki olanın nurudur".

Mevcut kitabı olu  şturan alıntıları seçerken, derleyici diğer şeyler yanında daha temel ve somut yönleriyle manevi hayatla alakalı metinleri almaya gayret etmiştir, dolayısıyla eser hiçbir hususun dışta kalmadığı bir kaynak sunmaktadır; sadece metafizikle sınırlı kalmayıp ayrıca "tamamıyla insani" olan tavrını da ihtiva etmektedir.

Kitabın sunumunda sistematik bir husus bulunmamakta; kitabın

sonuna daha uzun alıntılar ilave edilmiş, zira bu metinler daha sonra keşfedilmiş olup metinleri esas meseleye uyarlama kaygısı da güdülmemiş. Bir seyyah gezindiği ülkeyi ülkenin kendisini o kişiye sunduğu hâl üzere dolaşır; manevi tecrübeler her hâlükârda zaman ve mekânın dışına yerleştirilir.

Editörler

İnsanın değeri, onun Mutlak'a dair bilincinde yatar.

İnsan kavrayabildiğine yönelir; mutlak olana dair görüşler ve aşkınlık, hem manevi tabiatını hem de kade-
rinin dünya üstü karakterini ispat eder.

Aslında insanı kutsal Gerçeklikten ayıran ince bir
ayrımdır: Allah insana sonsuz derecede yakındır, ama
insan ondan sonsuz derecede uzaktır. Bu ayrım, insan
için bir dağdır; insan kendi elleriyle kımıldatabileceği bir
dağın önünde durur. Toprağı kazar, ama nafîle, dağ hâlâ
oradadır; mamafih kazmaya devam eder, bu defa Allah'ın
adıyla. Ve dağ sırra kadem basar.

İnsan halinin paradoksu, hiçbir şeyin bizim için kendimizi aşma gereksiniminden daha zıt olmayışı ve hiçbir şeyin bu gereksinimin özünden ya da bu aşkınlığın meyvelerinden daha gerekli olmayışıdır.

İlahi suretimiz, özümüzün kemalden, hürriyet irademizden ve cömertlik hissiyatımızdan yapıldığını ifade eder; birine hükmetmek ve birini aşmak, insanın hakiki tabiatını kuşatan zulmet ve buz tabakasını kaldırmaktır.

Hakiki tabiatımızı ve nihai kaderimizi anlamada anahtarlardan birisi de dünyadaki şeylerin aklımızın gerçek menzili için yeterli olmadığı gerçeğidir. Aklımız Mutlak'a yönelir, yoksa hiçbir şeydir. Mutlak'ın kendisi aklımıza tamamen üstesinden gelebileceği şeyleri başarıma gücünü bahşeder ve onu tamamen kendisi kılar. Aynı şey aklın sürdürücüsü ya da tamamlayıcısından başka bir şey olmayan irade hususunda da geçerlidir: sık sık ulaşmak için yola koyulduğu ya da hayatın ona yüklediği amaçlar, menzilinin tamlığıyla örtüşmez; yalnızca "ilahi boyut" irademizin ya da aşkımızın tamlığına olan susuzluğu giderebilir.

Sevsek de sevmesek de mantıksal ve varoluşsal olarak bizi aşkınlığa yönelten sırlarla çevrili yaşarız.

Allah'a giden yol daima bir terselme içermektedir; insan dıştan içe, çokluktan birliğe, dağılmadan yoğunlaşmaya, bencillikten tarafsızlığa, hırstan huzura geçmelidir.

Dünya bizi serper, benlik sıkıştırır bizi; Allah hafıza verir ve genişletir, barış verir ve dağıtır bizi.

İnsan mutluluk için can atar, çünkü Güzellik ve Aşk-tan oluşan Mutlak Saadet, onun hakiki özüdür.

Akıl metafiziki ve uhrevi hayata dair gerçekleri tasdik ederken, muhayyile -ya da şuuraltı- katiyetle ne Allah'a ne de Ahirete inanır, dünyaya inanmaya devam eder; her insan a priori bir ikiyüzlüdür. Yol, tam olarak tabii ikiyüzlülükten manevi samimiliğe bir geçiştir.

İnsan Sonsuz'un tefekkürü yönünde seyreder, lakin arzular faal sembolizmleri yoluyla Sonsuz'dan bir şeyler iletirken çoğu durumda ruhu O'ndan saptırırlar- ve bunu düşüşümüzün bir sonucu olarak yaparlar. Arzuluyken, zihin Sonsuz'dan saptırılır; tabiri caizse, sonlunun içinde yutulur; arzu tekerrür gerektirdiğinden alışkanlığa dönüşür, öyle ki Allah'ı unutmak da kibir tutkusu gibi bir alışkanlığa dönüşür. Arzular tarafından yutulan insan bizatihi arzuya dönüşür, kendinde son bulur; ruh hudut çizgisi tarafından ayartılır, sanki merkezinden yoksun gibidir.

İnsan, bedeli ne olursa olsun yalnızca maneviyatı yücelterek tabiatıyla uyum içerisinde olur.

İnsan mutlu olmak için bir merkeze sahip olmalıdır; artık bu merkez Bir Olan'ın tüm kesinliğinden ötedir. En büyük felaket merkezin kaybedilişi ve ruhu, dış çeperin kaprislerine terkediştir. İnsan olmak merkezde olmaktır, merkez olmaktır.

Allah'ı seven insan batında yaşayandır, yani sonsuz merkezine hareket halindeyken hayret halindeki batında- eğer kişi dilerse “varlığında”- hareketsiz kalandır. Manevi durağanlık burada zahiri fenomenin bitimsiz hareketine karşı koyar. Öte yandan manevi kımıldanış, düşen ruhun tabii ataletine ve de kalbin aşk ve zarafetle tedavi edilmesi gereken katılığına, yani olgunlaşan, değişen ve nefsi aşan her şeye karşı koyar.

Ruh, dünyanın dağıtmasından rücu etmelidir; bu batında olma vasfıdır. Sonra irade hayatın ataletinin üstesinden gelmelidir; bu faallık vasfıdır. Nihayet, zihin benliğin bilinçsizliğini aşmalıdır; bu da sadelik vasfıdır. Tesadüflerin keşmekeşinden öte Öz'ü aklen idrak ve sadeliğin farkına varıştır. Bir olmak, sadeliktir; çünkü Bir olana karşı sadelik, merkeze nazaran batında oluş ve Var Olan'a nazaran faaliyet gibidir.

İnsan Mutlak olanı idrak ve hür olarak irade kabiliyetindedir; binaenaleyh, fenomenleri aşan ve Sonsuz üzere açılan bir aşka ve dünyevi ilgilerin ötesinde insiyaka ve nihayete sahip bir faaliyete de kabiliyetlidir. İnsana has kapasiteler, ya da en soylu ve en bütün haliyle insani olanlar, şiddetle arzu ettikleri şeyleri kendi usullerince ispat ederler, tıpkı bir kuşun kanatlarının uçmanın imkânını ve bu haseple kuşun uçtuğu boşluğun varlığını ispat edişi gibi.

Kişi dünyayı sevmek yerine eşyanın, çokluğun ve de varlığın ötesinde Batınla aşk içerisinde olmalıdır. Aynı şekilde kişi fiil ve fikir ötesinde olan saf Varlıkla aşk içinde olmalıdır.

Allah'ı sevmek bir his -yani Allah'ın onu sevip sevmediğini bilmeksizin hoşlandığımız bir şey- beslemek değildir, daha ziyade ruhu Allah'ın ona dahlini engelleyen şeylerden kurtarmaktır.

Allah aşkı, ilkin aklın Hakikate, sonra iradenin İyiye ve nihayet ruhun Hakikat ve İyi tarafından verilen Huzur'a bağlanmasıdır.

Allah'ı bilmek, O'nu sevmektir ve O'nu sevmemek O'nu bilmemektir.

Tüm bilebileceğimiz, içimizde taşıdığımız ve bu sebeple biz olan şeydir; ve bu esbabı mucibincedir ki onu bilebiliriz.

Bilginin yalnızca izafî olabileceğini iddia etmek, insan cehlinin kemal olacağını söylemek olacaktır.

İyi'ye yöneltilen irade ve Güzel'e yöneltilen aşk Hakikat bilgisinin eşlikçileridir ve yansımalarının haddi hesabı yoktur.

Güzel, sevdiğimiz ve de sevmemiz sebebiyle sevdiğimiz olan değil nesnel değeriyle bizi kendisini sevmeye mecbur kılandır.

Güzellik, insan nasıl kullanırsa kullansın, esas itibarıyla Kendi Varlığından fenomenler dünyasına onun aracılığıyla yansıtan Yaratıcısına aittir.

Nesnel bir illüzyon değil de tam bir kifayet olan güzellik idraki, esasen bir yandan aklın tatminini, diğer yandan güvenin, sınırsızlığın ve aşk'ın bir anda hissedilmesini ifade eder. Güvenin hissedilmesini; çünkü güzellik birleştiricidir ve bir tür müziksel ispatla şüphe ve endişe çatlaklarını dışarıda bırakır; Sınırsızlığın hissedilmesini; çünkü güzellik özge müzikselliliğiyle katılıkları ve sınırlamaları eritir ve böylece ruhu darlıklarından azad eder; Aşk'ın hissedilmesini; çünkü güzellik aşkı izhar eder, yani birliğe ve böylece birleştirici yok oluşa davet eder.

Güzellik ve güzellik sevgisi ruha tabiatı sebebiyle çokça arzuladığı saadeti verir. Eğer ruh sürekli bir biçimde mutlu olmayı arzuluyorsa, güzel olana kendi içinde katlanmalıdır; şimdi ruh bunu yalnızca iyilik ve takva olarak isimlendirebileceğimiz erdemin farkına varışla yapabilir.

Saadet, din ve şahsiyettir; iman ve erdemdir. İnsanın kendi sınırları içinde saadeti bulamaması bir vakıadır; insanın tabiatı onu kendini aşmaya mahkûm eder, kendini aşmada ise kendisini hür bırakmaya mahkûm eder.

Kendini aşmak: bu insan halinin büyük mükellefiyetidir; ancak bir başkası vardır ki ondan önce davranıp aynı anda onu sürdürür; kendisine üstün gelerek; kutsal insan, kendini aşandır. Soyluluk ve kutsiyet insan halinin mükellefiyetleridir.

Kutsiyet, benliğin uyuyuşu ve ölümsüz ruhun- duyuşsal izlenimlerle desteklenen, arzularla dolu benliğin ve hür olan, Allah'ta billurlaşan ruhun- uyanışıdır. Varlığımızın devinen yüzeyi uyumalıdır ve böylece varlığımızın derinlikleri ilahi olanın bilincinde olup böylece hareketsiz bir alev gibi kutsal uykunun sessizliğini aydınlatırken düşlerden ve insiyaklardan uzaklaşmalıyız.

Biz yalnızca dünyaya saplanıp kalan ve onun tarafından yönlendirilen “falanca bir benlik” değiliz. Biz aslında Allah'ın huzurunda duran ve O'nun tarafından yön verilen “öylesi bir benlik”iz.

Kutsiyet esasında keşftir: eşyanın manevi tabiatının sezgisidir; tüm ruha yön veren derin tefekkürdür.

Arif için her yıldız, her çiçek Sonsuz Olan'ın metafiziki bir ispatıdır.

Allah kâinattan kaldırıldığında, kâinat kaya ya da buzdan oluşan bir çöle dönüşür; hayat ve sıcaklıktan vareste olur ve bütünüyle hakiki olanın duygusuna sahip her insan bunun gerçek olma durumunda olduğunu kabul etmeyi reddeder; çünkü hakikat kayalardan yapılmış olsa, onda çiçekler ya da herhangi bir güzellik veya şirinlik için yer olmayacaktır. Ruh için de aynı şey geçerlidir; imanı kaldırın- imanın marifet tarafını biçimlendiren unsuru da dâhil- ruh fakirleşecek, soğuklaşacak, sertleşecek ve acılaşacak ya da insan halinden yoksun bir hedonizme düşecektir; Dahası, biri diğerine mani olmayacaktır, kısaca “ölü” bir kalp olacaktır.

Şu büyük bir absürdlüktür ki insanlık imansız olan ve insani olmayan yatay bir halde, tüm tabiatın tabiatüstüne, ahirete, ilahi olana -ebedi pınara- şahadet getirdiği bir dünyada hayat sürmektedir.

İman Allah’a “belâ” demektir. İnsan Allah’a “belâ” dediğinde, Allah da insana “belâ” der.

İyilik, evrenin ta özündedir ve bu sebeple bildiğimiz cisme girer, o cisim “melun” olsa da. Hayatı mümkün kılan dünya meyveleri ve gökyüzünün yağmuru, her yere giren ve dünyayı ısıtan İyiliğin tezahürlerinden başka bir şey değildir; Biz de iyiliği içimizde, buz kesen kalplerimizin dibinde taşımaktayız.

İman düşüncemizin neticesi değil, ondan daha öncesidir; hatta bizden de öncedir. İmanın içindeyken zamanın dışındayızdır.

İmanın ilahi arketipi, Allah’ın Kendisine söylediği “belâ”dır; bir yandan ilahi sonsuzluğa ayna tutan diğer yandan onun ışığını kıran Logostur.

Eğer iman bir sır ise, bunun sebebi tabiatının derin olduğu ölçüde ifade edilemez oluşudur. Çünkü hâlâ kör olan ve bu körlüğün hâlihazırda görür olduğu bu hayali tam olarak kelimelerle ifade etmek mümkün değildir.

İnanmayan kişi dünyada yalnızca gördüğüne inanır. İnanan kişi ise Cennet'te inandığı şeyi görür.

Hakikatsiz iman dalalettir. İmansız bilgi münaflıktır. Erdemsiz uğraş kibirdir ve uğraşsız erdem beyhudedir.

Erdemler olmadan kalbe hiçbir geçiş yoktur.

Erdem, fitratımızla ya da irademiz yoluyla, kolaylıkla ya da güçlükle ama her zaman Allah'ın lütfuyla iştirak ettiğimiz ilahi Güzelliğin bir tayfidir.

Allah başlangıçta bizden mükemmellik istemez, ancak bunun niyetini ister ki bu da samimiye eğer, ciddi kusurların olmayışını ifade eder. Allah bizden, bize vermiş olduğunu, yani derinliklerimizde ilahi suretteki özümüzde taşıdığımız vasıfları ister: insan “aslına” rücu etmelidir; her varlık esas itibarıyla böylesi bir Varlıktır.

Erdem, ruhun ilahi Modele ve manevi esere uyumdur; uyumu ya da iştirakidir. Erdemlerin özü ilahi Vasıfların kalbe girmesine, ruh içinde şavkmasına izin veren Allah önündeki boş oluşturmaktır. Erdem, saf kalbin dışsallaştırılmasıdır.

Erdem, ruhta Allah’ın Güzelliğine hür geçişe imkân kılmaya havi oluşturmaktır.

Mükemmellik için çabalamak: kendi zaferimiz adına mükemmel olmayı dilediğimiz için değil, mükemmelliğin güzel oluşu ve noksanlığın çirkin oluşu sebebiyle; ya da erdemin aşikâr oluşu sebebiyle- yani Hakikate uygun oluşu sebebiyle.

Kişi hayırseverliğe dair herhangi bir materyalist ya da demagogjik kavrama dikkat etmeli ve Allah'ın alakadar olduğu şeyin- O'nun alakadar olduğu yegâne şeyin-veren kişinin ve alan kişinin ebedi hayatları olduğunu asla unutmamalıdır. Gerçek hayırseverlik, daha iyi bir şeyi içten vermeksizin hiçbir şey vermemektir; verme sanatı, maddi hediye ruhtan bir hediye katılmasını gerektirir; bu, bir hediye verdikten sonra onu unutmaktır ve bu unutuş yeni bir hediye gibidir. Fıtri olarak erdem, yalnızca belli bir yolla kendinden bihaber olduğunda iyidir ve sonuçta ne bencil hayırseverlik ne de kibirli tevazudur.

Hayırseverliğin ilk eylemi yanılsama ruhundan ve hırslardan ve böylece zararlı bir varlık dünyasından azad olmaktır; Bu, Allah doldursun diye bir boşluk oluşturmaktır ki bu doluluk yoluyla da Kendisini versin. Bir arif Allah'ın geçişi için kendini sunan bir boşluktur.

Kendini Allah'a vermek, Allah'ı dünyaya vermektir.

Allah'tan koparılan erdem kibir olur, O'ndan koparılan güzelliğin sahte oluşu gibi; ve Allah'a bağlanan erdem kutsallığa dönüşür, O'na bağlı güzelliğin mukaddes oluşu gibi.

Bir vasıf edinmek, bir hatayı mağlup etmektir. Bir vasıf edinmek için kişi onu anlamalı, sevmeli ve uygulamalıdır. Bir hatayı yenmek için kişi onu anlamalı, ondan nefret etmeli ve ondan kaçınmalıdır.

Kötülükleri bertaraf ederken, Allah'ın erdemlerinin ruhumuza girmelerini izin veririz. "Erdem olan benim"e inanma; onu kişiselleştirme. Kendini böylesi bir erdeme ve sonuçta da tüm erdemlerin Allah'tan geldiği hissine bağla.

Her erdem Bir Olan'ın güzelliğine bir iştirak ve O'nun aşkına bir cevaptır.

Tüm kötülüklerin kökünde kibir vardır; erdem ise aslında benliği gerçek yerine yerleştiren eşyanın tabiatının bilincidir.

Bir taraftan kendini aslında olduğu hâle teslim etmek gerekir, diğer taraftan İlahi Huzur'un bir mekânına dönüşmek gerekir. Her "ben" Prensipde Zâtın bir aracı olabilir ve bu suretle kâfi miktarda tesadüften uzak olabilir.

Bir taraftan kendini aslında olduğu hâle teslim etmek gerekir, diğer taraftan bu mekânı Allah'ı zikirle bir merkeze dönüştürmek gerekir; çünkü Allah her nerede anılırsa, O her nerede izhar edilirse, orası Merkezdur.

Bir taraftan kendini yaşamış olduğu ana teslim etmek gerekir ve diğer taraftan bu anı Ebedi Huzur'a dönüştürmek gerekir; o zaman her şimdi Allah'ın zikredilişiyile bu şekilde olacaktır; çünkü Allah her nerede anılırsa, O her nerede izhar edilirse, biz orada Ebediyette oluruz.

Ben kendimim, bir başkası değil; buradayım, olduğum gibi; ve bu özellikle şimdi gerçekleşmektedir. Ne yapmalıyım? Zorunlu olan ilk şey ve katiyetle zorunlu olan yegâne husus Allah'la olan ilişkimdir. Allah'ı anarım, bu anmada ve bu anma yoluyla her şey ne de güzeldir, çünkü bu anma Allah'a aittir. Diğer bütün şeyler O'nun Elleri'ndedir.

Ruhta her zaman bir huzur vardır. En sıradan huzur ne yazıktır ki Allah'inkini hariç tutan dünyanınkidir. Dünyanın huzuru her zaman nefsinkini ifade eder; ancak bazen nefsin huzuru ruhun tüm boşluğunu istila ettiği ölçüde dünyanınkinden bile daha kuvvetlidir.

Nedir Allah'ın anılışı? O, ruhumuzun boşluğunu İlahi Huzur'a sunmaktır, esasen Allah'ın İsmi yoluyla. Allah'ın Kendi Boşluğuna girmemize izin vermesi için Allah'ın boşluğumuza girmesine olanak vermektir; O'nu burada aşağıda karşılamaktır, O da bizi Ahirette karşılasın diye, burada- aşağıda mevcut belli bir tavırla.

Kişi, sinsi ferdiyetçiliğe ve mükemmel olmaya dair fazla arzuya ve böyle olamama karşısında ferdi olarak fazlaca sukut-u hayale uğramaya karşı dikkatli olmalıdır. Kişi, kişisel olmayan bir şekilde Allah'ı arzulamalıdır.

Manevi fark ediş, teorik olarak en kolay şeydir ve uygulamada varolan en g şeydir. En kolay şeydir nk Allah'ı düşünmek için yeterlidir. En g şeydir, nk insan tabiatı Allah'ı unutuştur.

Kişi zarfı bilmelidir ve mazrufta dağılmamalıdır. Zarf, varoluşun tüm mucizelerinin ilkidir; sonra o bilinç ya da aklın mucizesidir ve daha sonra da şümullü ve yaratıcı olan bir kuvvet gibi varoluşsal ve akli “boşluklar” gibi dolduran sevinç mucizesidir.

Kutsal bir sevinç, kutsal bir üzüntü, kutsal bir ihtiras, kutsal bir kırgınlık ne olabilir?

Bir mizaç bizi Allah'a daha da yaklaştırdığı oranda kutsaldır ve bu süjenin olduğu kadar objenin de vasıflılığını şart olarak öne sürer. Mesela sevinç ruhun bir hatasıyla karışmaması şartıyla ve obje de şayet içinde bizi Allah'tan çekip alan hiçbir şey olmadığında kutsal olabilir.

Ancak izlenen yolun mümkün karmaşıklığını göz önünde bulundurma durumunda olmaksızın basitçe diyebiliriz ki amaç ya da saik Allah tarafında olduğunda ve ruh da amaç ya da saikiyle uyum içinde olduğu noktada erdemliyse kutsaldır.

Bir yanda semavi obje dünyevi süjeyi takdis eder; diğer yanda erdemli süje dünyevi objeyi takdis eder çünkü bu süje mukaddestir.

Akıllı olmak, elzem ve tali olan arasında nasıl ayırım-
da bulunulacağını bilmektir. Buna ilaveten fenomenler-
deki arketipler ya da özlerin önsezilerine sahip olmaktır
da. Bu, aklın, sezgi ve tefekkür dengede olmadıkça ya
ayırt edici veya mütefekkir olabileceği anlamına gelir.

Sezgi daha ziyade Mutlak'a atıftır ve tefekkür de
Sonsuz Olana; ayrıca diyebiliriz ki irade ve fark ediş daha
ziyade Yüce İyiliğin Mutlaklığına atıftır. Oysa his ve aşk
ta daha ziyade onun sonsuzluğuna atıftır.

Kesinliğin sırrı şudur ki bir yandan hakikat ruhu-
muzun ta özüne nakşedilir -çünkü "İlahi surette varedil-
mişizdir."- ve diğer yandan biz bilebildiğimizizdir; şimdi
olan her şeyi ve yalnızca O olanı bilebiliriz.

İman, mutlak kesinlikten neşet eden gönül huzurudur. Bu yüzden tabiatı gereği şüphenin gücünden kaçmaktadır; insan aklı müteal (aşkın) için varedilmiştir, aksi takdirde hayvan aklının bir kopyası olacaktır. Bu sebeple iman, içerdikleriyle ikmalinden farklı olarak, bilmeden önce bilme mizacımızdır; dahası bu mizaç zaten bir bilgidir ve özellikle fitri hikmetten neşet ederek imanın ilahi olarak vahyedilen içeriği diriltmek istenmiştir.

Manevi yükselişin esası Allah'ın saf Varlık oluşu ve insanın aklı yoluyla temelde O'na benzeyişidir; İnsan içinde Allah'a en çok benzer olanla yani, aynı anda hem feraset hem de tefekkür olan ve de “harikulade tabii” aydınlatan ve azad eden Mutlak içeriğine sahip olan aklı yoluyla O'na doğru gider,

Temelde yalnızca üç mucize vardır; hayat, varoluş ve akıl; Allah'tan neşet eden kavis, akıl ile hakikatte Sonsuz olandan asla ayrılmayan bir halka gibi kendi üzerine kapanır.

Akıl bize ait olduğu sürece kendi kendine kâfi değildir ve şayet insani özelliğinin üstüne yükselecek ve bu yolla akılla birleşecekse, ruh, takva ve erdem soyluluğuna ihtiyaç duyar.

Hayvan aklı kısımdır ve insanınki ise bütündür; ve bu bütünlük yalnızca aklın mütenasip olduğu müteal bir hakikatle izah edilebilir.

İnsan aklını hayvan aklından ayıran objektiflik, sonsuz ya da mutlak olanı idrak kapasitesine sahip olmazsa ya da mükemmellik hissinde noksanlık bulunursa muhakeme açısından noksan olacaktır.

Nesnellik aklın özüdür, ancak akıl genellikle özüyle uyumlu olmaktan uzaktır.

Akıl yalnızca imanı mahvetmediğinde güzeldir ve iman da ancak akılla çelişmediğinde güzeldir.

Manevi hakikatin ya da imanın zihne değil de kalbi akla ait oluşu, insanın maneviyatta ahlaki üstünlüğün akli üstünlükten daha ağır çekmesini anlamasını mümkün kılar.

Manevi hayat için vazgeçilmez nitelikler arasında öncelikle “nesnellik” kelimesiyle ifade edebileceğimiz bir zihni temayülden söz edeceğiz; Bu, aklın mükemmelce tarafsız bir temayülüdür, bu sebeple de hırs ve önyargıdan uzaktır ve sonuç olarak alameti sükûnettir. İkinci olarak ferдин ruhi hayatıyla alakalı bir vasıftan bahsedeceğiz; Bu soyluluktur, yani süfli şeylerle alakalı olarak ruhun ulviliğidir; aslında ruhi boyutta cevherle araz arasında ya da Gerçek ile gerçək olmayan arasında bir ayrımıdır. Nihayet sadelik erdemi söz konusudur: İnsan, kendini sevmeye dayalı tüm bilinçsiz kesinliklerden uzak tutulmuştur; o tüm iddialardan, gösterişten ya da sahte tavırlardan da uzak tutulmuştur; tek kelimeyle kibirsizdir. Her manevi yol, her şeyden önce bir fakirlik(fakr), tevazu, sadelik ya da uzlet temayülü, Allah’ta fena bulmanın umudu gibi bir temayülü gerektirir.

Ahlaki vasıfların özü adayıştır: insanın Allah huzurundaki bütünleştirici temayülü, saygı dolu korkudan ve güven duyulan aşktan yapılmadır.

Kişi Allah'ı O'ndan korkmaksızın sevemez, kaldı ki kişi komşusunu da ona saygı duymadan sevemez; Allah'tan korkmamak, O'nu merhamet göstermekten engellemektir.

Temel olarak Allah korkusu olmadan manevi olarak hiçbir şey mümkün olmaz, çünkü korku yokluğu bir kendini bilme eksikliğidir.

Allah'tan korkmak her şeyden önce, eylem düzeyinde, sebeplerde sonuçları, günahta cezayı, hatada acıyı görmektir; Allah'ı sevmek, O'nu seçmektir, yani kişiyi Allah'tan soğutan şeye karşı onu O'na yaklaştıran şeyi tercih etmektir.

Allah huzurunda sorumluyum ruhumdan; geri kalan her şeyi O'nun ellerine bırakırım. Yani ilkin başkalarının yaptıklarından sorumlu değilim; ikinci olarak dünyayı değiştiremem ya da her hatayı kaldırıp atamam ve bunun için de üzülmem.

Allah huzurunda sorumluyum ruhumdan, bu sebeple manevi ve içtimai vazifelerimden de; elzem olanla olmayan arasında ya da Gerçekle gerçek olmayan arasında ayırmda bulunurum. Geri kalan her şeyi Allah'ın ellerine bırakırım: tevekkül ve itimat böylesi erdemlerdir işte.

Bilgece denmiştir ki Allah ya da ilahi Cevher mutlak bir şekilde tanımlanamaz ya da tarif olunamaz; bununla birlikte eğer birisi hangi İsm'in İlâhi Cevher'i taşıdığını sorarsa, deriz ki bu "Kuddus"tür, çünkü kutsiyet ilahi olan ne varsa onu içerir; buna ilaveten kutsiyet kavramı söz konusu ulûhiyetin ve böylece de Tarif edilemezsin rayıhasını verir.

İnsan bilebilir, irade edebilir ve sevebilir. Biz Allah'ı O olmayandan tenzih ederek ve O'na şahitlik edende O'nu tanıyarak bilebiliriz; biz Allah'ı O'na sevkeden şeyleri gerçekleştirerek ve O'ndan uzak tutanlardan kaçınarak murad edebiliriz; Allah'ı O'nu tanımayı ve bilmeyi severek ve de etrafımızda ve içimizde O'na şahitlik edenleri sevmekle sevebiliriz.

Erdem, manevi birliğin ilk biçimidir; o olmadan bilmemiz ya da arzu etmemiz bize fayda getirmez. Erdem-hisseden ruhun ilahi sureti- hem arzulamayı, hem de bilmeyi faydalı kılar, her iki melekeyi de Lutfе açar; bu sebeptendir ki erdem “Hayatımızdır”, yani içimizde İlâhi hayata vuslata isteklilik ve onun bir önsezisidir.

Allah, O olan ne varsa O iken, biz biz olan ne varsa onunla Allah'ı bilmeli ya da O'nu sevmeliyiz; Obje'nin evsafı süjeninkini oluşturur. Allah'ı “bilmek”, mümkün olduğunca mükemmel bir şekilde O'nun bilincine sahip olmaktır; Allah'ı “sevmek”, mümkün olduğunca mükemmel bir halde O'na yönelmektir.

Kendini Allah'a hediye etmek, her zaman kendini herkese hediye etmektir; Kendini tüm insanlardan gizli olsa da Allah'a vermek, kendini insanlara vermektir. Çünkü benliğin bu hediyesi hesaba gelmez bir ihtişama dair kurban kabilinden bir ehemmiyete sahiptir.

Varlık ya da İlâhi Öz bilinci darlıktan, ıstıraptan, kargaşa ve ehemmiyetsizlikten bizi azad eder; bu bilinç genişlik, sükûnet, sessizlik ve heybettir. Her insan kalbinin en ücra köşesinde saf Varlığı, bozulmaz Özü sever, ama bu sevgi bir buz tabakası altında gömülüdür. Her sevgi kendi derinliğinde Öze doğru bir tesadüf temayülüdür ve bu nedenle de bir yok oluş arzusudur.

Kişinin kendisini Allah'ın İradesi'nde yok etmesi, aynı zamanda İlâhi Huzurun tasarrufunda olmasıdır.

Kişi, Hakikatle vazifeli ya da Allah'la olmaları dışında insanları sevimeleri gerektiğince sevemez.

Hakikat, insanın sebep-i vücududur; büyüklüğümüzü oluşturur ve küçüklüğümüzü bize gösterir.

Açıkça bizim olan kimi vasıfların farkında olsak bile kendimizi Mutlak olanın ölçüleriyle ölçme kabiliyetimiz yoktur. Değerimiz ne olursa olsun İlâhi olana kıyasla hiçbir şeydir. Bu nedenle vaktimizi yokluğu harekete geçirmekle harcamaktayız. Bizim için herhangi bir anlamı olan yegâne şey Mutlak Olanın bilincini ya da beşerin diliyle aynı şey olan Allah Aşkı'nı muhafaza etmektir.

Hakikatin dışında hiçbir gerçek büyüklük yoktur.

Şayet hakikatin içimizde hayat sürmesini arzuluyorsak, biz onda hayat sürmeliyiz.

Hakikat, erdemin tekâmülü için elzemdir, hakikatin tekâmülü için erdemin ihtiyaç oluşu gibi.

Her insan aydınlık ve temiz havada yaşamayı sever, hiç kimse karanlık havasız bir kulede kilitli kalmaktan haz duymaz; bu nedenledir ki insan erdemleri sevmeli ve rezillikten nefret etmelidir. Aydınlığı ve havayı seven hiçbir kişi şunu söylediğini hayal etmez: “Ben güneşim”, ya da “Ben gökyüzüyüm”; insan hava ve ışık atmosferini sever ve bu yüzden ona girer. İşte böylece insan erdemlere de dahil olmalıdır; çünkü onlar tabiatları gereği aşıkardılar ve insan da onların kuşatıcılığını sever.

Erdem, insanın içinde kendini unuttuğu İlâhi bir rayihadır.

Hakikat ve Kutsiyet; tüm değerler bu iki ifade içindedir; sevmemiz ve olmamız gerekenlerin tümü.

Takvasız hiçbir muteber erdem yoktur ve erdemsiz hiçbir hakiki takva yoktur.

Erdem, vasıf kazanmaktan çok hataların yokluğuna çabadır; çünkü şer içte izale edilip dışarıda da onunla savaşıldığında, erdem galip gelir; insanın ilahi suretliliğinden neşet ettiği göz önünde bulundurulursa başlangıçtan beri onun içinde uyuya gelmiştir.

Erdem, bir kutsal hissini olduğu kadar ne denli küçük olduğumuz hissini de ifade eder.

Allah önündeki fakr, insanlar önünde zenginliktir; bir başka ifadeyle Allah'a yönelik kavrayış, insanlara karşı neşe ve cömertliğe dönüşür.

Kişi dünyaya karşı cömert olmadan kendisini İyiliğe ve Rahmete açamaz.

Güzelliğin kozmik ya da daha özelde dünyevi işlevi, özlerin hatırlanışını akıllı ve duyarlı mahlûkta eyleme geçirmek ve bu şekilde bir ve sonsuz Öz'ün münevver gecesinin yolunu açmaktır.

Güzellik, İlâhi Saadetin bir yansımasıdır; Allah Hakikat olduğu için O'nun Saadeti'nin yansıması da tüm güzelliklerde bulunan mutluluk ve hakikatlerin bir yansıması olacaktır.

Kutsal Sanat insana kendi merkezini, tabiatı Allah'ı sevmek olan cevheri bulmasında yardım eder.

Kutsal, merkezin bir tayfıdır. Ruhu hareketsiz kılar ve içe doğru döndürür.

Saygı eğilimi ve hürmet ihtiyacı İlâhi olanın Hissiy-le birlikte gelir; Bu his kutsala saygısızlığı ve alâladeliği hariç tutan bir istidattır ve bu şekilde dağılma, çirkinlik ve velveleye karşıdır. Hilkatte her güzellik kutsal olana ve Allah'ı anmaya bir kapıdır; Bir aşk eylemidir.

Kutsal olanın güzelliği yalnızca Allah'ın temin ettiği sevincin bir sembolü ya da önceden tadılışı ve bazen de bir aracıdır.

Kutsal, sınırdan merkezin, devinende hareketsizliğin varlığıdır; saygınlık aslında onun ifadesidir. Çünkü merkez saygınlıkta da dışta olanı izhar eder; kalp hareketlerde açığa çıkarılır. Kutsal, izafi olana bir mutlak vasfı katar ve fani şeylere ebedilik yumuşaklığı ihsan eder.

Kutsal sanatın esas vazifesi hem bir hem de bitimsiz olan Öz'ü tesadüf dünyasına dönüştürmek ve tesadüfi bilinci de Öz'e geri döndürmektir. Denebilir ki kutsal sanat, Varlığı varoluş, eylem ya da dönüşüm dünyasına dönüştürebilir veya Sonsuz Olanı sonlunun dünyasına ya da Öz'ü suretler dünyasına dönüştürebilir; bu suretle birbiri ardına devam eden görünüm ya da tesadüften başlayıp Öz'e veya onun ilahi yansımalarına doğru ilerleyen bir yolu ortaya koyar.

Bu aşağı dünya bir Cennet yansımasıyken aynı zamanda bir sürgündür de.

“İnanan” ya da “seçen” fıtrattaki bir insanda bir kayıp Cennet mirası vardır ve bu kutsal hissi ve aşkın olan için bir insiyaktır; bir yandan mucizevî olana inanma mizacındadır, diğer yandan sayıp sevme ihtiyacındadır. Bu iki kat kabiliyete normalde iki kat ayrılık eklenmelidir; biri dünyaya ve dünyevi hayata dair olup diğeri nefse, onun hayallerine ve haksız iddialarına dairdir.

Tabiat, hem dünyevi Cennetin izlerini ve hem de semavi Cennetin temsilini sunar.

Lütuf, sonsuz biçimde bizi kuşatır ve onun içinde aynı anda her yerde olan parlaklığında bizi duyarsız kılan yalnızca bizim katılığımızdır. ●lmayan ruhtur, lütuf değil.

Şüphe yok ki lütufları hissedebiliriz ama kendimizi onların üzerine bina edemeyiz. Allah neyi tecrübe ettiğimizi değil ne yapmış olduğumuzu soracaktır.

Eğer bir kişi manevi bir hali ya da bir lütfu veya bir keşf ya da kerameti tecrübe etmişse asla bir daha gerçeğeleşmesini dilememelidir ve hepsinden öte ne manevi hayatını böylesi bir fenomenin üzerine bina etmeli, ne de kendine bir rütbe verildiğini tahayyül etmelidir. Aslolan bu uygulamaların gerektirdiği şartları gözeterek bizi Allah'a yaklaştıran şeyleri uygulamaktır; Allah'ın ölçülerine sahip değiliz ve kendimize ne olduğumuzu sorma ihtiyacını taşımayız. Hayat bir rüyadır ve Allah'ı düşünmek uyanıştır; hâlihazırda burada, aşağıda olan Cennet'te bulunmaktadır.

İnsan hayatı belirsizliklerle donanmıştır; insan, kaderinde ölüm, Yargı ve Sonsuzluk gibi mutlak olarak kati şeylere sarılmak yerine kendini belirsiz olanda kaybeder. Ancak dördüncü bir katiyet vardır ki insan tecrübesince hemen ulaşılabilir bir haldedir: insanın gerçek ya da hayali olanı, Allah'ı ya da dünyayı seçmekte özgür olduğu ve böylece uhrevi hayata dair üç büyük katiyetin değerini kendi için irdeleyebildiği şu an. Arifin bilinci doğrudan ya da dolaylı ve zımnen Allah'ı anmayla gerçekleşen ibadetle bu üç referans noktası üzerine bina edilmiştir.

Hayatta her şey demek olan iki an bulunur. Bunlar ne olacağımızı seçmekte hür olduğumuz şu an ve hiçbir seçim yapamayacağımız ve kararın Allah'a ait olduğu ölüm anı. Şimdi eğer şu an iyiye ölüm de iyi olacaktır; şimdi Allah'la birlikteyse- durmaksızın yenilenen ama hep kendi kalan ve yalnızca eylem anı olan şu anda- Allah da ölüm anında bizimle olur. Allah'ı anmak, hayatta bir ölümdür; ölümden bir hayat olacaktır.

Mutlak bilincinin eyleme geçirilmesi yani mahlûkun Halik'ıyla yüz yüze getirmesi hasebiyle Allah'ı anmak ya da ibadet zaten bir ölümdür ve Allah'la buluşmadır. Bizi ebede yerleştirir; o Cennetten bir şeydir, hatta sır dolu ve “yaratılmamış” kusursuzluğuyla Allah'tan bir şeydir. Kusursuz ibadet bizi dünya hayatından alır ve orada zevahir perdesi ve suretler cereyanı üzerine yeni ve ilahi bir usare ve fenomenler oyunu ortasındaki varlığımıza taze bir anlam katar.

Sükûnet insanın kendisini, tabiri caizse, bulutların üstünde boşluğun sakinliği ve serinliğinde ve dünyanın tüm giriftliklerinden uzakta tutmaktır; ruhun kargaşaya, kederin kördüğümüne ya da gizli isyana dalmasına asla izin vermemektir, çünkü kişi kimi fenomenleri suçlarken üstü kapalı bir şekilde Allah'ı da suçlamaktan imtina etmek gerektir. Diyebiliriz ki sükûnet kendini bir anda benzersiz ve süreğen kadere teslim etmektir ki o da şu andır; kimsenin kaçamayacağı ve özünde Ebediyete ait olan seyyah “şimdi”ye. Saf Varlığın tabiatının bilincinde olan insan bilerek Cenab-ı Hakk'ın kendine belirlediği anda kalır; ne ateşlice geleceği kucaklar, ne de sevgiyle ya da kederle geçmiş üzerine eğilir. Saf olan şimdi, Mutlak Olanın an'ıdır: Allah huzurunda durduğumuz şimdidir- ne dün ne de yarındır.

Cennet, Allah neredeyse oradadır. O halde Allah'a yakın kal. Cennet de bulunuyor olduğu yerde olacaktır.

Kimsenin kaderinden kaçamayacağını söylemek yerinde olacaktır; ancak mukadderatın farklı seviyelerini ihtiva etmesi gibi durumsal bir şüphe eklemek, tabiatımızın da bunu havi oluşu hasebiyle doğru olacaktır. Kaderimiz, durduğumuz ya da içine kendimizi dahil ettiğimiz kişisel seviyeye- yüksek ya da alçak- bağımlıdır; çünkü biz, olmak istediğimiziz ve ne olduğumuza da katlanırsınız.

Katlandığımız her beşeri adaletsizlik, aynı zamanda Allah'tan bize gelen bir imtihandır.

Bu imtihanı kabul etmek, Allah'ın bir zafer için izin vermiş olduğu anlayışıyla O'na şükürdür; dünyaya ve benliğe ilişkin bağımsızlık zaferi için.

Sahip olduklarının muvakkat karakterini asla unutmayan kişiyle ve bu şeyleri kendi mülkü olarak değil de kendine emanet olarak gören kişi tarafsızdır.

Kendi ruhumuz bile bize ait değildir ve sadece bunu bildiğimiz ölçüde ona tam bir şekilde ulaşabiliriz.

İnsan aklı için yeterli sebep yalnızca onun kabiliyetinde olduğu şeydir; yani Yüce İyilik'in bilgisi ve sonuçta doğrudan ya da dolaylı olarak onunla alakalı her şeydir. Aynı şekilde insan iradesi için yeterli sebep yalnızca onun kabiliyetinde olduğu şeydir; yani İyilik'in seçimi ve sonuçta ona sevkeden her şeyin fiiliyata dökülmesidir. Yine aynı şekilde insan sevgisi için yeter sebep yalnızca onun kabiliyetinde olduğu şeydir; yani İyilik'in Sevgisi ve onun ispatı olan her şeydir.

Akıl bütünlüğü, hürriyeti ve iradeyi ifade eder. Bu hürriyet, Mutlak Olanda önceden şekillenen bir son olmadan anlamsız olacaktır; Allah'a ve sonumuza dair bilgi olmaksızın ne mümkün ne de faydalı olacaktır.

En ulvi manevi kabiliyet, insanın Allah karşısında kendisini aşma kapasitesinde yatar. Bu kapasite lütuf olmadan hiçbir şeydir. Şu var ki lütuf bir sıvının kaba ihtiyaç duyması gibi bu kapasiteye ihtiyaç duyar.

İnsanoğlu tabiatı gereği tabiatüstüne mahkûmdur.

Yüce Hakikat bizi iki şekilde alakadar eder: O bir yandan bizi belirleyen Değişmez Olandır; diğer yandan bizi cezbeden Varlıktır.

Allah'a inanmak, yeniden olduğumuz şeye dönüşmektir; inandığımız nispette dönüşmek ve inanışın varlığına dönüşmesidir.

İmanın tepesinde sağa sola bakmaksızın dünyanın derinliklerine doğru yürümeliyiz ve yolumuzu aydınlatan ve de Amaç olan Egemen İyiliğe 'belâ' demeliyiz.

Denebilir ki iman, akli kesinliği kutsallığa dönüştüren ya da kesinliğin gerçekleştirici gücü olan bir şeydir.

Beşeri olarak hiç kimse anlayabilmek için inanma mecburiyetinden kaçamaz.

İnsanın anlamı ve varoluş sebebi bilmektir ve bilmek de kaçınılmaz olarak Ulûhiyeti bilmektir.

Manevi açıdan konuşmak gerekirse kendini bilmek, kendi sınırlarının bilincinde olup her vasfı Allah'a atfetmektir.

İnsan kendini Mükemmel olan Allah'ın huzurunda bile iyi farzeder ve sefilliğinin farkına varmak için bir çaba sarf ettiğinde bu çaba sebebiyle hâlâ kendini iyi farzedecektir.

İnsan iyilikte bulunma durumunda olduğu vazifesini terk edemez ki normal şartlarda bile iyilik yapmamak imkânsızdır; önemli olan şu ki fiili işleyenin Allah olduğunu bilir. Erdemli bir iş Allah'a aittir, ancak biz de orada iştirakte bulunuruz; işlerimiz yalnızca bu bilinçle dahil olduğumuz oranda iyi -ya da daha iyisi- olur.

Allah kalbimizi ister; yalnızca fiillerimizle hoşnut olmaz.

Yalnızca Allah'a güvenen kurtulur ve yalnızca müşfik ve cömert olan kişi Allah'a güvenebilir.

Soyluluk, inkişaf ve şefkatten mamuldür; inkişafla eşyadan geri çekilir ve şefkatle onlara geri döner: Ayrıca onlara feraset ve adaletle de geri döner. Çünkü yalnızca hayırdan mamul olmayıp ayrıca kendini izhar ettiği dünyanın tabiatına verilen ataletten de mamuldür.

Huy soyluluğu güzelliştir ve ruhun heybetidir; bu nedenle de erdemdir. Erdem sahibi olmazdan evvel erdem hissine ya da ahlaki güzellik sevgisine sahip olmak gerektir; o sevgi ki samimi olduğu derecede etkilidir.

Büyüklik hissi, ahlaki büyüklük: ama tam olarak büyüklüğümüz, küçüklüğümüzün farkında oluşumuza bağlıdır; Nesnelliğin ve dolayısıyla Hakikatin dışında hiçbir ahlaki büyüklük yoktur. Eşyayı oldukları gibi görme hassasiyetinde olan kişi büyüktür ve de tüm büyüklükler Allah'a aittir.

Görüneni görmeyi -hem bütünlüğüyle hem de derinliğiyle- dileyen insan, absürtlük ve acziyet acısıyla Görünmeyeni bilme mecburiyetindedir; onu Görünmez olanın tabiatının insan zihnine empoze ettiği prensipler uyarınca bilmek; bu suretle de nesnel dünyanın zıtlıklarına çözümün yalnızca süjenin kendi şahsını aşan özünde yani saf akılda bulunduğu farkında olmayla bilmek

İnsan bilgisinin özü, ilahi Öz'ün Bilgisidir.

Yalnızca Mutlak bilgisi izafî olanın bilgisine anlam ve disiplin katabilir.

Aktif ve zihni olan yani bizi Hakikatin bilincine ulaştıran öğretisel ayrım olan bir bilgiyle pasif, yenilikçi ve kalbi olan yani farkına vardığımızı özümlediğimiz dua kabilinden tefekkür olan bilgi arasında tefrikte bulunmak uygun olacaktır.

Ruh ölümsüzdür, çünkü Mutlak olanı bilme kabiliyetindedir; Mutlak olanı bilme kabiliyetindedir çünkü ölümsüzdür.

Ölümsüzlüğümüzün delillerinden birisi ruhun -ki aslen akıl ya da bilinçtir- kendinden aşağıda yani madde ya da maddenin zihni yansımalarında bir sona sahip olmayışdır; yüksekte olan yalnızca aşağıda olanın bir hassası olamaz, bu sebeple kendinde -ve hürriyetimiz de onunla birlikte- tabiatımızın ve yazgımızın ilahi kapsamını ispat eden akıldır. İnsanlar anlasa da anlamasa da aklımızın özüne “muvazeneli” olan yalnızca Mutlak olandır.

Nesnel -dolayısıyla kâmil- Akıl ayırım kabiliyeti, muhakeme ve yüceltmedir; nesnel- dolayısıyla hür- İrade, galip gelme kabiliyeti, feda etme ve inzivadır; nesnel- dolayısıyla tarafsız- Ruh, iyiliğe ve merhamete kabiliyetlidir. Bu muayyen tabiatı gereğidir ki insan kabiliyeti, hakları ve vazifeleri türemiştir.

Sıradan insanın alışıl gelmiş hayali geçmişte ve gelecekte hayat sürer; kalbi geçmişte âşık gibidir ve aynı zamanda Varlığa ulaşmak yerine gelecek tarafından süpürölüp atılmıştır. Allah mutlak anlamda Vücud'dur, Değişmezdir ve Her şeyi Bilendir; O, Vücud'a sadık olanı sever.

Hayat bir rüya ve Allah'ı düşünmek ise uyanıştır.

İnsan kendini Allah için dünyadan yok ederse, Allah ta Kendisini insan için dünyada var eder.

İşler yolundayken Allah'la ol. Sonra işler kötüye gittiğinde Allah da seninle olacaktır.

Hayat, çocukların ya da dünya ehlinin inandığı gibi kendilerini bizim zevkimize sunan imkânlarla dolu bir boşluk değildir; o, şu andan ölüme doğru gitgide daralan bir yoldur. Bu yolun sonunda ölüm, Allah'la karşılaşma ve sonra da sonsuzluk bulunur; şimdi tüm bu hakikatler ibadette, ilahi Varlığın ebedi gerçekliğinde zaten mevcuttur.

İnsan bir ruha sahip olur ve bir ruha sahip olmak ibadet etmektir. Ruhun kendisi gibi ibadet de usuller barındırır ve her usul bir erdem içerir; ibadet etmek, bir erdemi fiiliyata dökmek demektir ve aynı zamanda bir tohum dikmektir. Her şeyden önce Allah'ın iradesine teslimiyet söz konusudur; yani değiştiremeyeceğimiz ve değiştirmememiz gereken ölçüde kaderin kabulü: her zaman kaçamayacağımız bir şeyler olduğu göz önünde bulundurularak bu temayül ikinci tabiata dönüşür. Bu temayüle ya da erdeme bağlı olarak zararı giderici güven temayülü vardır; her kim ilahi Hakikatleri tasdik ederken Allah'a güvenini arz ederse, Allah o kişinin yardımına gelmeye hazırdır; ancak Cenab-ı Hak'tan beklediğimiz, diğerlerine sunma durumunda olduğumuz şeydir; kendi için merhamet dileyen merhametli olmalıdır.

İnsan Allah'ın huzurunda her zaman hulus-u kalb ile durur -yani kibri olmadan "fakir" olarak-; mutlak kesinlik zemini üzerinde durur, şartlı kurtuluşunun ve Allah'ın kesinliğinde. Bu sebeptedir ki Allah bize tabiatüstü anahtarı yani ibadeti hediye olarak vermiştir: ilk haldeki şekilde, her zaman ve her yerdeki gibi Huzurunda durabilelim; ya da Ebeddeki gibi.

Yakarma ya da en mükemmel ibadet, bir alternatifi, yani tabiatımızdan yükselen bir kusur ile amacından ötürü olduğu kadar yaratıcısından ötürü de mükemmellik olan Allah'ı anış arasında bir seçimi ifade eder. Şayet bu alternatif dahili bir alternatifse -ki aksi takdirde herhangi bir harici eyleme hakkımız olmayacaktı- bunun sebebi mükemmel ibadetin herhangi bir meşru eyleme tatbik edilebilir oluşudur; aynı şekilde şayet alternatif, mutlak değil de izafi ise- ki aksi takdirde ibadet dışında herhangi bir düşünceye hakkımız olamayacaktır- bunun sebebi mükemmel ibadetin, şayet her güzel ve faydalı düşünceye tatbik edilemezse, en azından böylesi bir düşünce esnasında salınmaya devam edebileceğidir.

İbadet -en geniş anlamıyla- varoluşumuzun dört arazına galip gelir; dünya, hayat, beden ve ruh; ayrıca boşluk, zaman, madde ve arzu da diyebiliriz. O varoluşa bir melce, bir adacık gibi yerleşmiştir. Biz yalnızca onda mükemmel bir şekilde biziz. Çünkü bizi Allah huzuruna koyar. O hiçbir şeyin matlaştıramayacağı ve ona karşı direnemeyeceği mucizevî bir elmas gibidir.

Ferdi ibadetin amacı yalnızca kısmi faydalar edinmek değil ayrıca ruhun arındırılmasıdır; psikolojik düğümleri gevşetir, ya da bir başka deyişle şuur altındaki pıhtıları çözer ve birçok zehri izale eder; ruhun mütevazı ve dosdoğru olmasını peşinen kabul eden ruh gerginliklerini, güçlükleri ve kayıpları Allah önünde dışsallaştırır; -Mutlak'a rağmen yerine getirilen- bu dışsallaştırma dengeyi tesis ve huzurun temini erdemine, kısaca bizi lütfâ açma erdemine sahiptir.

Eğer yakarış ferdi ibadetin harikulade bir unsuruy-
sa, bunun nedeni Allah'ın yardımı olmaksızın hiçbir şeyi
yapamayışımızdır; ancak Allah'ın ihsanını dilemek aslın-
da şükür, teslimiyet, pişmanlık, azim ve hamdı da vurgu-
lamamızı gerektirir.

Her şey zaten söylenmiştir, hatta daha iyi söylenmiş-
tir: ancak her zaman onları yeniden hatırlamak gerekir.
Böyle yaparak da hep yapılageleni yap: düşünülen benlik-
te değil, insan aklının kendi şahsını aşan özünde düşün-
cede içerilen kesinlikleri eyleme geçirmek için. Mademki
beşeridir, o halde akıl bütündür; dolayısıyla aslen Mutlak
duygusuna, buna mukabil olarak izafi olanın duygusuna
kabiliyetlidir; Mutlak olanı idrak ayrıca izafi olanı da
idraktır ve sonuç olarak Mutlak olanda izafi olanın kök-
lerini ve izafi olanda Mutlak olanın yansımalarını fark
etmektir.

Önemli yegâne husus Allah’la olan irtibatımızdır. Kişi asla “değerim nedir?”ya da “Allah’la bir irtibata sahip olmaya layık mıyım?” diye sormamalıdır. Çünkü ilk durumda değerimiz yükselmez; önemli olan husus, kendinden başka kati bir insani değeri olmayan, Allah’la olan samimi irtibatımızdır. İkinci durumda Allah’la olan irtibatımızda saygınlığımız da artmaz; insan olarak biz Allah için “meşru muhataplar” olarak tanımlanırız ve bunun ötesinde başka bir tercihimiz yoktur; ister istemez muhataplarız, çünkü aslında insan ırkına aidiz. Dünyayla olan tüm irtibatımız Allah’la olan irtibatımıza dayanır ve bizi inanmaya yetkili hatta mecbur kılan bu “şakuli” ilişkidir: tüm idareimizi Allah’ın ellerine bırakmak için.

Yol basittir; insandır karmaşık olan.

İnsan ruhun bu karmaşıklığıyla ya da ruhun katlandığı veya meydana getirdiği güçlüklerle üç şekilde savaşmalıdır.

İlkin akıl yoluyla: insan, Allah'ın mutlaklığının işle-yişinde eşyanın izafiliğinin -ve bu suretle hiçliğinin- farkına varır.

İkinci olarak irade yoluyla; insan Allah'ı anmayı -dolayısıyla Hakikat bilincini- dünya ya da nefsin yerine koyar veya dünya ya da nefsin belirli bir güçlüğüne yerine koyar.

Üçüncü olarak erdem yoluyla; kişi nefsin dünya gibi zahiri oluşuyla bağlantılı olarak nefis ve sefilliklerinden kendi Merkezine çekilerek kurtulur.

Bunlar üç mükemmellik ya da üç kaidedir. Akıl mükemmelliği, irade mükemmelliği; ruh mükemmelliği.

Ruh gerçek mahiyetinin tecrübî nefis olan bu hayretengiz cevherin ötesinde bulunduğu farkına varırsa ve isteyerek Merkezde kalırsa- ki bu büyük erdem fakr ya da fena veya tevazudur- sıradan nefis ruhun dışında görünür ve sonra bunun aksine kendi devamı gibi dünyayı görür: her şeyden önemlisi kendini Allah'ın ellerinde her yerde bildiği için.

Allah hilkatin ortasında bir kapı açmıştır ve Allah'a doğru olan bu açık dünya kapısı insandır; Bu açıklık Allah'ın O'na doğru bakılması, O'na yönelinmesi, O'na tazimde sebat ve O'na dönüş için bir davetiyedir. Ve bu kapının hayat sırasında hor görülüp niye ölümle kapandığını anlamamızı sağlar; çünkü insan olmanın manası daha öteye bakmaktan ve kapıdan geçmekten başka bir şey değildir. İnançsızlığın ve putperestliğin tümü kapıya sırt çevirmekten başka bir şey değildir; onun eşiği üzerinde aydınlık ve karanlık ayrılır. Hakikaten insan olmadan insan halinden çıkmanın yani sanki Allah'a dönmekten başka insani melekeler herhangi bir hakkımız varmış gibi ya da insanın kendisinde temsil edilen sondan başka bir insan halinin harikuladeliği hususu varmışçasına -sanki Allah bize ayırında bulunan bir akıl veya seçimde bulunan bir irade vermemiş gibi- Allah'ı umursamamanın ve bu suretle kendi ruhlarımızı da umursamamanın ne anlamsız -ve ne denli zayıf ve de yıkıcı- olduğunu düşündüğümüzde Cehennem kavramı mükemmelce sarıh olur.

Bu kapının merkez olduğu düşünülürse -ve Allah'a sevkettiği için böyle olmalıdır da- ender ve değerli bir olasılığa tekabül eder, çevresindekiler için eşsiz olan bir olasılığa. Bu da niçin bir mahkûmiyet olduğunu izah eder; çünkü kapıdan geçmeyi reddeden kişi sonrasında asla onun eşiğinden adım atamayacaktır. Bu sebeple sonraki hayatın yeri doldurulamaz bir alternatifi olarak temsilidir. Kapıdan görüldüğü kadarıyla -yani insan halinde- içerisi ve dışarısından başka hiçbir seçenek yoktur.

İnsan için her şey olan, aslında zihnin- onunla örtüşen içerik sayesinde- prensipte olana dönüşmesi gerektirir ve aynı şekilde iradenin hakikaten hür olacağıdır- onunla örtüşen amaç sayesinde. Başka bir ifadeyle; zihin ancak be ancak Hakiki ve hayali olan arasında ayrım yaptıkça hakiki zihindir ve irade ancak be ancak Hakiki olana doğru çaba sarfettikçe hakikaten hür olacaktır.

İnsan halinin imtiyazı, mükemmel içeriği ve nihai varlık sebebi Mutlak olan nesnelliktir. Akıl nesnelligidir her şeyden önce; sonra irade özgürlüğüdür ve nihayet ruhun, hassasiyetin ve şahsiyetin nesnelligidir, yani hem estetik hem de ahlaki nesnelligi. Akıl, kendisinin ne olduğunu ifade ettiği ölçüde nesneldir; irade sevmeye değer ne varsa onu sevmeye ölçüsünce- kendinde onun farkına vararak- nesneldir.

Süje akli, iradi ya da hissi olsun olmasın hem arızı hem de Mutlak olanı murad eder; hem sonlu, hem de Sonsuz olanı; hem kusurlu, hem de Mükemmel olanı. Arızı olanı murad eder çünkü kendisi de arızidir ve böyle olduğu ölçüde kendisidir; Mutlak olanı murad eder çünkü tam olarak Mutlak olanı nesnellik kapasitesiyle idrak eder.

Nesnellik, süjenin objeye ait gerçekliğin veçhesinde bir nevi ölümüdür; Bu yok oluşun subjektif telafisi, şahsiyet soyluluğudur. Kişi gerçeği ve buna ilaveten aşkın Objenin aynı zamanda mevcut Süje olduğunu gözden kaçırmamalıdır ki bu ikincinin nesnellik kabiliyeti ölçüsünce süjeyi bilişte tasdik edilmiştir.

Nesnellik, izafiliğin kendisinin farklı ontolojik yönleri uyarınca kendinde süje ve objenin bir olduğu ve aslın arızı olandan ya onu tüketerek ya da onunla birleşerek önceliği aldığı -ya da kendinde Prensibin kendini izharından önceliği olduğu- hakikatten gayrısı değildir.

Denmiştir ki insan rasyonel bir hayvandır, ancak yetersiz oluşuna ve kulağa nahoş gelmesine rağmen bu anlamsız değildir: aslında rasyonel meleke insanın hayvanlarla bağlantılı olarak aşkınlığını gösterir. İnsan rasyonedir, çünkü mutlak kabiliyeti olan ve sonuçta izafî olanın hissine muktedir akla sahiptir, çünkü ilahi surettedir; dahası dik duruşu, sonra da dil ve yaratıcılık kapasitesiyle olduğu kadar bunu fiziki olarak beden ve kafa suretleriyle de gösterir. İnsan melekeleriyle olduğu kadar suretiyle de bir tecellidir. İnsan; aklı, iradesi ve ruhuyla tamamen Allah'a ait olan insan Logosunun kalıbına kendini yerleştirerek doluluk halini bulur.

Manevi hayatın ve bu sebeple de hayatın anlamının tesisi bir yandan Hakikattir, böylece Kuşatıcı İyilik olan Yüce Hakikatin kesinliğidir; diğer yandan Yoldur, böylece Yüce Mutluluk olan Kurtuluş için arzudur.

Bu iki zaruret, iki vasıf ya da temayüle de aslen bağlıdır; Allah'ın İradesine teslimiyet ve Allah'ın İyiliğine güven.

Bu vasıflar sırayla iki erdemi daha vurgular; şükür ve cömertlik. Allah'a şükür, O'nun bize veriyor olduklarının ve doğumumuzdan bu yana vermiş olduklarının değerini takdirdir.

İnsana olan şükran ise çevredeki tabiat dahil diğerlerinin bize verdiklerinin değerlerini takdirdir; bu hediyeler Allah'ın hediyeleriyle birdirler.

Allah'a cömertlik- eğer böyle denebilirse- kendimizi Allah'a vermektir. Bu hediye nin timsali samimi ve devamlı yakarıştır.

İnsana olan cömertlik ise tüm biçimleriyle hayırsverlik ve kendini diğerlerine vermektir.

Tevazu ve hayırseverlik iki temel erdemdir; başka ifadelerle kendini bilmek ve diğerlerine karşı cömert olmak demektir.

Kendini bilmek; kişi kendini görmezden gelerek diğerlerine daha fazla ehemmiyet vermek zorundadır demiyoruz; dememiz odur ki ne kendine haddinden fazla ehemmiyet vermeli, ne de başkalarını görmezden gelmelidir. İmdi, aksi yönelimde olmaktansa kendini görmezden gelip diğerlerine haddinden fazla ehemmiyet vermek daha iyidir.

Cömertlik; kişi, tabiatları aksine ve böylece istismar edecekleri şekilde başkalarına iyilikte bulunmak zorundadır demiyoruz; dememiz odur ki diğerlerinin istismar teşebbüsü olmaksızın onlara iyilikte bulunmak gerektir. Başka bir ifadeyle, kişi hak etmedikleri bir şekilde iyilikleri diğerlerinin önlerine yığmamalıdır, ancak diğerlerine maddi-manevi muhtemel tüm hafifletici sebepleri sunmalıdır.

Cömertlik -ya da hayırseverlik- zaaf değildir, kendini bilmenin -ya da tevazunun- ahmaklık olmayışı gibi. Bu demektir ki erdem eşyanın tabiatına uyumlu olmalıdır; ki soyluluğunu ve tesirini hakikatten çekip almalıdır. “Doğruluk hakkından daha üstün hiçbir hak yoktur”: ve “güzellik doğrunun ihtişamıdır.”

Sahipleri “ben” olduğu için hataları bertaraf etme arzusu nafiledir, çünkü o zaman hatalarla aynı sınıfa girer. Aslında her hata bir bencillik hatta kibir biçimidir.

Mükemmeliyete yönelmeliyiz, çünkü onu anlar ve bu sebeple severiz, yoksa benliğimizin mükemmel olması gerektiğini arzu etmemiz sebebiyle değil. Başka ifadeyle bir erdemi doğru ve güzel oluşu sebebiyle sevip fark etmeliyiz, yoksa ona sahip olduğumuzda bize dönüşeceği sebebiyle değil; bir hatadan yanlış ve çirkin oluşu sebebiyle nefret edip onunla savaşmalıyız, yoksa bizim oluşları ve güzelliğimizi bozuşları sebebiyle değil. Çabanın tabiatı çabanın amacı ile değerlendirilmelidir.

Kişi erdemleri erdem oldukları için fark etmelidir, onları “kendisine ait” kılmak için değil.

Kişi Allah’ı hoşnut etmediği için üzgün olabilir ama kendisinin diğerleri kadar kutsal olmayışı sebebiyle değil.

Bir erdemi anlamak onun nasıl fark edileceğini bilmektir; bir hatayı anlamak onun nasıl bertaraf edileceğini bilmektir. Kişinin bir hatayı bertaraf edememe sebebiyle üzgün olması, onun uygun erdemin tabiatını anlamadığını ve yine onun arzularının bencillik tarafından yönlendirildiğini gösterir. Kişisel ilgiye karşı hakikate üstünlük verilmek gerektir.

Bir erdeme sahip olmak, ilkin ve esasen onun aksi olan hatadan beri olmaktır, çünkü Allah bizleri erdemli yaratmıştır. Bizi Kendi suretinde yaratmıştır; hatalar sonradan eklenmiştir. Ayrıca erdeme sahip olan biz değiliz, erdemdir sahibimiz.

Fakirlik, varoluşta, süjeye ya da objeye bağlanmamalıdır.

Manevi yolcuyu doğru yoldan saptıran ve düşüşüne tahrike sevk eden anlaşılması güç galat-ı his(illüzyon) ve ayartılmalar hakkında çok şey söylenmiştir. Şimdi bu galat-ı hisler yalnızca kendi için güçler, saygınlıklar ya da zafer gibi kimi faydaları veya içteki sevinçleri, hayalleri, sesleri vs. ya da ilahi sırların bilgisini arzu edenleri ayartır.

Ancak ibadette, dünyevi hiçbir şeyi arzulamayan, öyle ki dünya tarafından unutulmuşluğu umursamayan ve herhangi bir hissi arzu etmeyen, öyle ki hissi herhangi bir şeyi almayı umursamayan kişi, işte böylesi bir kişi hakiki fakra sahiptir ve hiçbir şey onu ayartamaz.

Hakiki fakirlikte, yalnızca varoluş saf ve basit kalır ve de varoluş kendi asıl Varlığında, Bilincinde ve Saade-tindedir. Fakirlikte insanın kendinden başka hiçbir şey kalmaz ve böylece kendi olan her şey kalır.

Bizi zehirleyen dünyanın ehemmiyetsizliklerinden ziyade onları çokça düşünme gerçeğidir.

Burada aşağıda bu dünyanın tüm düğümlerini çözen Yüce İyiliğin münevver ve sakin heybetine dair bilincimizi asla kaybetmemeliyiz.

Belli bir fenomenin güzelliğinin eksik oluşu, bizi kendimizde güzelliği eksik bırakmaya mecbur kılmaz; idrak taklid değildir. Şüphe yok ki bu dünyanın uyumsuzluklarını hesaba katmalıyız ama bunu onların her zaman izafî niceliklerinin bilinciyle ve Vacibu'l Vücud'un sükûnetiyle bağlantıyı kaybetmeden yapmalıyız. B u açıkçası “hakikatten üstün hiçbir hak yoktur” u unutarak hatalar üzerinde kibir ve ikiyüzlülükle duran yanlış bir tarafsızlıkla asla alakalı değildir.

Bir kişinin şahsiyetinin onun aklından bir cüz olduğunu anlamak, diğer herhangi bir alandan ziyade maneviyatta daha önemlidir; iyi bir şahsiyet - normal ve bu sebeple de soylu bir şahsiyet- olmaksızın metafiziki bir akıl bile geniş ölçüde faydasızdır. Şahsiyet ilkin irade ettiğimiz, ikinci olarak sevdiğimizdir; böylesi bir akıl bildiğimiz ya da bilmeye gücümüzün yettiğidir. Ve bizim ötemizde olanın bilgisi, kendini bilmeyi talep eder.

Bu sebeple, manevi liyakat ahlaki liyakati ifade eder; irade ve hissiyat aklın devamıdır, aslen ehliyet melekesi olarak. İrade, manevi düzlemde, farkedişe doğru temayüldür; hissiyat- aynı düzlemde- nesnel olarak sevilebilir olanı sevmeye meyildir: doğru, kutsal, güzel ve soylu olanı.

Güzellik bir münasebet ve bir teslim oluşu ifade eden bir mesajdır; insanla Allah arasındaki bir münasebeti ve insanın Allah’a karşı olan bir teslim oluşu ifade eder.

Güzellikte ve güzellikle Allah bize Kendi Cevheri’nin bir mesajını verir; Bizim iyiliğimiz için bir arketip ve bir öz vahyeder. Güzellik, Sonsuzluğa ait olan Rahmet’in bir tezahürüdür.

Allah’ın bu hediyesi insandan bir hediye, benlik hediyesini gerektirir. İnsan İlâhi Güzelliğe bakıp kendini kalpten Allah’a vererek şükrünü göstermelidir: Kendini Allah’a vermek, Allah’ın Rahmetini vahyederek Kendisini insana verdiği dünyevi güzelliğe mütenasip cevaptır.

Kimileri için, yalnızca güzeli -onlara göre “bedeni”- unutuş bizi Allah’a yaklaştırır ki bu açıkçası en azından pratikte geçerli bir bakış açısıdır; diğerlerine göreyse -ve bu bakış açısı daha bilgecedir- duyarlı güzellik hem suretler yoluyla arketiplerin önsezilerine sahip bir tefekkür ve hem de Öz açısından suretleri tasfiye eden bir içselleştirici manevi eylem şartıyla bizi Allah’a yaklaştırır.

Zahiren idrak edilen güzellik, batınen de keşfedilmeli ve fark edilmelidir, çünkü biz biz olanı severiz ve biz sevdiğimiz olan şeyiz. İdrak edilen güzellik yalnızca semavi ve ilahi bir arketipin elçisi olmayıp ayrıca bu sebeple de bizdeki mevcut evrensel bir evsafın zahiren yansımasıdır ve daha açıkçası körü körüne kimliğini arayan tecrübî ve nakıs nefsimizden daha gerçektir.

Kendimizi kalbe doğru çektüğümüzde, orada zahiren idrak edilen tüm güzellikleri buluruz; suretler halinde değil ama cevhersel olasılıklarında. İnsan Allah'a doğru dönmekle asla bir şey kaybetmez.

Bir insan kendini içe çektiğinde Allah insanı içten zenginleştirerek Kendisini İzhar eder; burada fenomenlerin metafiziki şeffaflığının tüm sırrı ve bizdeki mevcudiyetleri yatar.

İşitsel güzellikle görsel güzellik, özle suret gibidir. Müzik, içselleştirilmiş suri güzelliştir, öte yandan suri güzellik de dışsallaştırılmış müziktir.

Aynı şekilde, zihni güzellik -şiir- bedensel güzelliğe göre fiiliyatta -raks- özün biçim oluşu gibidir. Bu sebeple bir yanda zihni güzellikle işitsel güzellik arasında -şiir ve müzikte- bir yakınlık olup bedensel güzellikle görsel güzellik -raks ve güzel suretler- arasında da diğer yandan bir güzellik vardır.

Buradaki husus özle biçim arasındaki, zahir oluşla arketip ya da zahir ve batın arasındaki ilişkidir. Zahiri olarak idrak edilen güzellik, içimizde arketipsel ve içselleştirilmiş müziğe dönüşür. Özümüzde olduğumuz bizi severiz ve biz sevdiğimiziziz. Eşyanın tabiatı gereği sevmek hakkımızın olduğu şey olmalıyız- ya da ona dönüşmeliyiz. Bu ilahi hilkatin ve kutsal sanatın güzelliklerinin anlamıdır.

Kutsal, semavi Merkezin kozmik sınıra yansımasıdır. Bunu somut olarak hissetmek, kutsal duygusuna sahip olmaktır ve bu suretle aşk, adayış ve teslimiyet insiyakine sahip olmaktır; kutsal duygusu, olamayacak olan ve devasa ıraklığı ve mucizevi yakınlığını bir ve aynı anda tecrübe ettiğimiz O'nun-olabilen ya da olamayanın dünyasındaki-bilincidir. Eğer bu bilince sahip olabileceksek, bunun sebebi Vacibu'l Vücudun, bizi tüm bilinebileni bilme yeterliliğini veren ve bizi bu sebeple bizi ölümsüz kılan mevcudiyetin içte baki olan bir giziyle kalbimizin derinliğinde bize ulaşmasıdır.

Güzelliğin görsel ya da işitsel idrakiyle ya da güzelliğin statik veya dinamik bedensel izharıyla eyleme dökülen güzellik duygusu, şayet “Allah’ı anma” olarak ifade edilen şeyle dengelenirse Allah’ı anışla aynı anlama gelir ki bu diğer taraftan idrakin yokoluşunu gerektirir. Bu sebeple güzelliğin yerinde idrakine, güzelliğin hissin fevkinde kaynağına doğru ricatla karşılık verilmelidir; hissedilebilen tecellinin idraki, birleştirici derunileştirmeyi gerektirir.

Bir şüphe ve gürültü dünyası tarafından kuşatılmışız; eşyayla şaşırtıcı, anlaşılmaz, absürd ya da hayal kırıklığına uğraticı bir şekilde ani karşılaşmalar bulunmakta. Ama bu şeylerin bizim için problem olma gibi bir hakları yoktur, varsa da bunun nedeni her fenomenin biz bilsek de bilmesek de kendi sebebine havi olduğudur. Fenomenler ve sebepleri ne olursa olsun, her daim O Zat vardır; ve O Zat gürültü, zıtlıklar ve hayal kırıklıkları dünyasından ötedir. O Zat hiçbir şey tarafından zarara uğratılamaz ve yok edilemez; O hakikattir, Huzurdur Ve Güzelliktir. Hiçbir şey O'na zarar veremez ve hiç kimse O'nu bizden alamaz.

Dünyanın ya da ruhun kargaşası ne olursa olsun Hakikat her daim Hakikat kalacak, Huzur her daim Huzur olacak ve Güzellik de her daim Güzellik olarak duracaktır. Bu gerçeklikler her zaman müşahhasdır ve hep elimizin altındadırlar; onlara bakmamız ve içlerine dalmamız kâfidir. Varoluşun kendisine dahildirler; arazlar geçer, Cevher baki kalır.

Bırak dünya ne ise o kalsın. Sen kendinde şüphe ve kusur bulunmayan Hakikat, Huzur ve Güzelliğe sığın.

Kimi insanlar vardır ki hayli zaman önce işledikleri hatalar için dahi kendilerine azap ederler, oysa bugün Allah'ı hoşnut eden işler yapmaktadırlar. İmdi, Allah'ın kınamadığı bir şeyle kendimizi kınamak bir hatadır.

Allah tamamen farkına vardığımız ve artık onu içtenlikle işlemeye meylimizin olmadığı bir günah için bizi kınamaz, şayet aynı anda O'nun istediği ve bizi O'na yaklaştıracak işleri yaparsak.

Dahası, Allah bizden mücerret şekilde mükemmel olmamızı istemez, ancak müşahhas olarak belli bir hatamızın olmamasını ve belli bir günah ya da hamakatı işlememizi ister.

Diğer yandan, kişi Allah'ın şu ya da bunu bizden isteyip istemediğini merak etmemelidir; eğer Allah'ın bizden kesin olarak istediği şeyleri ifa edersek -yani ibadet, başlıca erdemler ve makul tavırlar -haddi zatında Allah'ın sonuçta ve ayrıca bizden istediği şeyleri öğrenebiliriz.

Allah bizden bilmediğimiz şeyleri istemez, artık varolmayan şeylerle de kınamaz bizi.

İnsan diğer insanlardan gelen bir adaletsizliği -küçük ya da büyük- kabul etmeme hakkına sahiptir, ama bunu Allah'tan gelen bir imtihan olarak kabul etmeme hakkına sahip değildir.

Üstesinden gelmedikçe bir adaletsizlikten yakınma hakkı -insan olduğu için- vardır, ancak üstesinden gelmeye çaba sarf etmelidir; hiçbir durumda bir acılık çukuruna dalma hakkına sahip değildir, çünkü böylesi bir temayül Cehenneme sevkeder.

İnsanın öncelikle bir adaletsizliğin üstesinden gelmede hiçbir payı yoktur; esasen ruhunu koruma ve Cennet'i kazanmada bir paya sahiptir. Bu sebeple asıl paylarımız değerinde adalet elde etmek, geçici olan yönünden kazanıp ebedi olan yönünden kaybetmek kötü bir pazarlık olacaktır ki bu insanın haklarıyla olan alaka şahsiyetini kötüleştirip hatalarını takviye ederken cidden riske attığı şeydir.

Fenalıkla karşılaştığımızda -ki kendimizi Huzur içinde muhafaza etmeyi Allah'a ve kendimize borçluyuz- şu argümanları kullanabiliriz; her şeyden önce hiçbir kötülük Yüce İyilik'i etkileyemez ve Allah'la olan ilişkimize zarar da veremez; absürd olanla ilişkimize gelince, mutlak değerleri asla gözden kaybetmemeliyiz. İkinci olarak fena olanın metafiziki gerekliliğinin farkında olmalıyız. Üçüncü olarak sınırları ve kötülüğün izafiliğini gözden ırak tutmamalıyız- vincit omnia Veritas*. Dördüncü olarak, Kendini Allah'ın iradesine yani kaderimize teslim etmek açıkça gereklidir; kader, tanım olarak kaçamayacağımız şeydir. Beşinci olarak -ve bu bir önceki argümanı takip eder- Allah imanımızı, böylece de samimiyetimizi, güvenimizi ve sabrımızı denemek ister; bu sebeptendir ki "hayatın imtihanları"ndan söz edilebilir. Altıncı olarak Allah başkalarının yapmış olduklarının ve biz sorumlu değilken başımıza gelenlerin hesabını bize sormayacaktır; kendi yapmış olduklarımızın hesabını bize soracaktır. Yedinci ve son olarak mutluluk bu hayat için değil, sonraki içindir; mükemmeliyet bu dünyaya ait değildir ve nihai söz Güzelliğe aittir.

---

* Hakk her şeyi fetheder (ç.n.)

İnsan topluluğunda hayat, sosyal ahlaksızlığın ortaya çıkmasına destek verir ama bu onlara karşı koymama için bir sebep değildir, tam aksidir. Ahlaksızlığa karşı zafer, bizi gözetleyen ve bizi yargılayacak olan Allah'a olduğu kadar çevredeki insanlara da aittir.

Her şeyden önce kibir söz konusudur; bu birinin diğerlerini küçümserken kendini övmesidir; eşyanın tabiatı onu gerektirirken aşağılanmayı kabulü reddediştir; ve haddi zatında basitçe sınırlarımızı ortaya çıkaran her temayülü aşağılanma olarak ele almaktır. Sonra bencillik söz konusudur: bu, kişinin yalnızca kendi arzularını düşünmesi ve böylece diğerlerinininkini unutmasıdır. Benmerkezciliğin ve narsizmin alınganlık olmaksızın yerleştiği mekân budur. Ve sonra ahmaklık; bu elzemle ikincil olan arasında ayırırda bulunma eksikliğidir ve sonuç olarak bayağılık olan ahlaki çirkinliktir; dahası oran hissinin ve bu sebeple de önceliklerin eksikliğidir. Günahkârlığa gelince, o şu ya da bu şekilde başkalarına zarar verme arzusudur; özellikle de bühthan, kara çalma ve kindir: ve son olarak münafıklık: bu da manevi uygulamaları yerine getirirken tüm kötülükleri ifa etmektir ki bu anlamda günahkâr olmaktır.

Dünyevi hayatın iki büyük tuzağı zahircilik ve cisimdir; ya da tam olarak nispi olmayan zahircilik ve tozlaşabilir cisim. Zahircilik zahiri şeylere ve batına olan eğilimimiz arasındaki denge eksikliğidir; cisim ise dünyada hapsedildiğimiz daha aşağıdaki -manevi tabiatımız- la daha aşağıda ilişkili olan- cevherdir; cennette cismimiz başka bir cisme dönüşecektir.

İhtiyaç duyulan şey yalnızca batını kabul edip zahiri geri çevirmekten ziyade, zahirciliğin sıkıştıran ve dağıtan zorbalığından ayrılıp bizim “Allah’ı her yerde görmemizi” sağlayan batındakiyle olan bir bağın farkına varmaktır; yani eşyayı semboller ve arketipler olarak algılamak, kısaca zahiri batına kaynaştırmak ve zahiri batın için bir destek kılmaktır. Manevi olarak içselleştirilmiş bir ruh tarafından algılanan güzellik içselleştiricidir. Kişi bir gurur ya da narsistik bir içten hissedışı kutsal olanla karıştırmamalıdır.

Cisimle ilgili olarak; aslolan onu inkâr etmemek -mümkünmüş gibi görmek- ama kendini onun karşı konulmaz zorbalığından uzaklaştırmaktır; onun içinde arketipsel ve saf olanla tesadüfi ve katışık olandan ayırmaktır; ona soyluluk ve ağırbaşlılıkla muamele etmektir.

İnsan iki cazibe kutbuna bağımlıdır, yani zahiri dünya ve batini merkeze. Zahir olanın cazibesine kapılarak şehvet ve endişeye düşer; batındakine kapılarak katiyet ve huzuru bulur.

İnsan için zahircilik bir hak, batıncılık ise bir vazifedir. Zahirciliğe insan olmamız ölçüsünce ya da insan olduğumuz için hakkımız vardır; bunun yanında batının farkına varmamız gerekmektedir- bu nedenle batındaki uyarınca yaşamamız gerekir-, çünkü manevi özümüz bu dünyanın değildir; bunun sonucu olarak kaderimiz de değildir.

Zahir, arazlar boyutudur; batın ise Cevher'e aittir: ya da farklı bir şekilde söylemek gerekirse zahirdeki suretler boyutudur; batındaki ise Cevher boyutu.

İnsan zahirle batın arasında bir dengeye ulaştığında, zahir artık şehvet ve endişeyle muadil değildir. Belirli bir biçimde içselleştirilmiş olup içeriği şeffaftır. Bu Cevher'i arazlar içinde ya da Cevheri suretler içinde görmek içindir.

Batına doğru geri çekildiğimizde kendini dışarıda bizim için dengelemeyle beyan edecektir. Ruhun soyluluğu bir arketip duygusuna sahip oluşudur.

Allah'la تنها olmayı dilemek; niyetin hakkaniyeti, kutsal yalnızlık için bu tutkuda gözden düşürücü hiçbir iş yapmamayı gerektirir. Kişi Allah'la yalnız olmayı dilemez, çünkü kişi insanları küçümser-bu yalnızca Allah bizim için yeter ve biz insan türüne ait değiliz demek olur- ve de kendini abartır. Bu kutsal arzuda ne şiddet ne de kibir olmalıdır; kendini Allah huzurunda tecrit eden ruh iyi niyet hissine sahip olmalı ve emsallerine hürmetkâr olmalıdır, kişisel üstünlük ya da hor görü sahibi olmamalıdır. Bununla birlikte insan dünyanın fena olduğunu bilme hakkına sahip olup -dünyanın, tüm insanların değil- bunun farkında olması bile engellenemez; bu muhakemenin bir parçasıdır. Ama bu bilince sahip olmada yalnız değildir, Allah'ı sevmeye de yalnız olmadığı gibi; ve de tüm bunların ötesinde Allah tarafından sevilmede yalnız olmadığı gibi.

Bir dıştaki insan vardır bir de içteki; ilki dünyada yaşar ve onun çekimine uğrar, oysa ikincisi Allah'a bakar ve yakarış üzere yaşar. İmdi ilki ikincisinin zararına tasvip edilmemelidir; olması gereken tersidir. Dıştaki insanı gururlandırıp içtekini ölüme terk etme yerine kişi içtekini zenginleştirip dıştakinin ıstıraplarını Allah'a açmalıdır.

Dıştaki insan demek, zihnin dünya ya da dünyevilikle meşgul edilmesi demektir; aslında her insanda ömrü geçirmeye ya da onun için endişelenmeye bağlı oldukça fazlaca bir meyil vardır ve hasım başımıza belâlar açarak bunu avantaj olarak kullanır. Ayrıca birinden daha mutlu olma ya da en küçük haksızlıklardan bile acı çekmeme veya her şeyi anlama ya da asla aldatılmamaya matuf arzular vardır: tüm bunlar güç algılanır dünyeviliğe aittir ki kişi buna sakın bir tarafsızlıkla karşılık vermelidir, söz konusu Zat'ın başlıca ve ilk katiliği ve sonra sabır ve güven yoluyla. Cenab-ı Hak'tan bir yardım gelmiyorsa, bunun sebebi karşılaşılan güçlüğü, O'nun emrimize amade kıldığı araçla çözebileceğimiz ve çözmemiz gereken olduğudur. Mutlak bir şekilde, mutluluğu ibadetle buluruz, yani kâfi mutluluğu kendimizi dünya şeyleriyle aşırı bir şekilde belâyâ sokmamamız için, dünya her neyse oyken, uyumsuzluklar olmaması ölçüsünce orada bulmalıyız.

Orada adaletsizlikten acı çekmeme, hatta basitçe belâda olmama arzusu vardır. İmdi, iki şeyden ilki; ya adaletsizlikler geçmişteki hatalarımızdan sonuçlanır ve sonra imtihanlarımız bu muvakkat cismi tüketir; ya da adaletsizlikler şahsiyetimizden neşet eder ve sonra imtihanlarımız onlara şahitlik eder; her iki durumda da kendimizi dünyevi meşgalelerle oyalamadan Allah'a şükretmeli ve hep artan bir şevkle O'nu anmalıyız.

Açıkçası, imtihanların başka sebepleri de olabilir, özellikle de aydınlık ve karanlık arasındaki ihtilaf ve bu anlamda mihnet karakterine sahiptirler. O halde kişi ibadet lütfunun tüm acı çekebileceğimiz uyumsuzlukları sınırsızca telafi ettiğini, bu lütufla bağlantılı olarak dünyevi iyiliklerin eşitsizliğinin saf bir hiçlik olduğunu kendine anlatmalıdır. Sınırsız bir lütfun bizi sınırsız bir şükre mecbur kıldığını ve şükrün ilk safhasının muhake-me olduğunu unutmamalıyız.

Maneviyatın ilk kriteri, insanın Gerçekle hayal, Mutlak'la izafi ve Allah'la dünya arasındaki ölçülemezlik bilincini ortaya koymasıdır.

İkinci kriter insanın Gerçekle ilgili tercihini ortaya koymasıdır. Gerçekle aktif bağlantı için mübrem gerekliliği kavramasıdır; Allah'la olan mücerret, faal ve muhafaza eden ilişkiyi.

Üçüncü kriter ise Gerçeğin en yüce iyilik olduğunu ve dolayısıyla tüm güzelliği içerip yansıttığını bilerek tüm ruhuyla insanın kendisini O'na uydurmasıdır; mükemmel olduğunu bildiği, erişmek istediği, kendisinin öyle olması gerektiği, erdemler üzre olduğu ve aksinin mümkün olmadığı şey için.

İnsan bir akıl, bir irade ve ruh edinir: bir idrak kapasitesi, bir irade ve aşk kapasitesi. Bu üç kabiliyetin her biri kendi varlığının nedeni olan gerekli ve ulvi fonksiyonlarını kapsar ve eksiklikleri insan olmamamız demektir; Gerçek tarafından belirlenen ve esenliğe katkıda bulunan bir fonksiyondur. Tüm bilgi, hür irade ve önyargısız aşk; katiliğe vakıf akıl, fedakârlığa vakıf irade, cömertliğe vakıf ruh.

Tüm naslar, emirler ve bir dinin tüm vasıtalarının yeter sebepleri insanın üç temel kabiliyetindedir: idrak, amel ve erdem.

Ve insan tüm hediyeleri ve bir dinin vasıtalarını kendinde besler ama artık tam olarak insanın manevi potansiyellerini gerçekleştiren ve diriltten harici suretlerin gerekli -prensip itibarıyla izafi- olduğu yere düşüşü nedeniyle onlara erişemez.

“Yüksek” “alçak”ın bağılılığını, “alçak” düzleminde “sol”un “sağ”a bağılılığı şartıyla kabul eder. Yani Allah insanların bağılılığını, aşağıdaki insanın üstteki insana bağılılığı şartıyla kabul eder; şakuli ilişkinin doğruluğu, ufki ilişkinin doğruluğunu gerektirir. Bu, her insan zümresinin prensibidir; her kim insan zümresinden bahsediyorsa, bahsettiği hiyerarşidir. İnsan Allah’ı temsil ettiği ölçüde ya da O’nu temsil ettiği için üstündür; peygamberler, veliler, manevi otoriteler, hükümdarlar, din adamları gibi, ya da basitçe bizden daha iyi olan ve bizden daha iyi olduğu nispetle. Her hâlükârda birisi alt düzeyde hürmete layık olanları aşağı yukarı tahmin ediyorsa, ya da açıkçası hor görüyorsa, Allah’la bir tasarruf ilişkisine sahip olmak imkânsızdır.

Dünya, hayat ve insan, mevcudiyeti kendilerini uygulamada karmaşık bir belirliler ve belirsizler hiyerarşisi olarak sunarlar. Bir insanın bu değişim ve muammalar dünyasında yer aldığı için her şeyden önce ne yapması gerektiği sorusuna cevaben yapılacak dört şey vardır ya da asla kaybedilmemesi gereken dört mücevher vardır diyebiliriz: Birincisi doğruyu kabul etmek; İkincisi onu sürekli zihinde beslemek; Üçüncüsü doğrunun sürekli bilincinin aksine ne varsa ondan kaçınmak; dördüncüsü de onunla uyumlu her ne varsa onu başarmak. Geçici ya da beşeri tüm din ve hikmetler şu dört kurala indirgenebilir: aslında her gelenekte kutsal olarak kabul edilen değişmez bir Hakikat vardır. Sonra bir Allah'ı “anma” ya da O'nun “aşkı”nın “Hakikate ilişkilendirilmesi” kanunu ve nihayet emir ve yasaklar vardır; bunlar insan belirsizliğini çözen ve onu kuşatan, böylece tüm dünyevi varoluşu bir zamanlar basit ve başlangıçta var olan bir geometriye indirgeyen temel belirlilikler yapısı oluştururlar.

İnsan aklının başlıca işlevi gerçek ve hayal ya da Sürekli ve sürekli olmayan arasında muhakemedir ve iradenin başlıca işlevi Sürekli ya da Gerçek olana bağlılıktır. Bu muhakeme ve bu bağlılık tüm maneviyatın hulasasıdır. En üst seviyelerine taşındıklarında ya da en saf özlere indirgendiklerinde her büyük manevi beşeriyet mirasında, daha evvel mevcut olan evrensellik ya da religio perennis olarak adlandırılan şeyi oluştururlar. İşte arifler kendilerini daha ziyade ilahi bir şekilde kurulan unsurlar üzerine temellendirerek buna sarılır.

İnsanın vazifesi, sebep-i vücudunun ne olduğunu fark etmesidir; Allah'ın bir yansıması ve bu nedenle de dünyayla cennet arasında bir köprü oluşunu; ya da Allah'ın Kendisini, Kendisinden başkası'ndan -ki bu başkasının nihai analizde yalnızca Kendisi olabileceğine karşın- başlayarak görmesine dair bir bakış açısını, çünkü Allah yalnızca Allah'la bilinir.

Mutlak ve Allah Aşk kavramları başlangıçsız ve sonsuzdur ve bunlar tarafından ya da bunlar nedeniyledir ki insan ölümsüzlüğü edinir; yani Mutlak ve Allah Aşk kavramları insan öznelliğinin tam özünü oluşturur- bu öznellik bizim ve Allah'ın ölümsüzlüğünün bir ispatıdır ve tam olarak söylemek gerekirse tecellidir.

Ölümsüz ruh doğumla başlamamıştır; hilkatte Allah'ın insan içine üflediği ilahi ruhtur. Bu sebeptendir ki insan tabiatına ve böylece kabiliyeti uyduğu ölçüde başlangıçsızdır, dolayısıyla birilerinin dediği gibi “yaratılmamıştır”. Burada şu sözün metafiziki anlamı yatar:” Ve hiçbir insan cennete yükselmemiştir fakat cennetten aşağı indirilmiş olandır”.

Mutlak ve Allah Aşk kavramları sonsuzdur.

Biz değiliz Allah'ı bilen, Allah'tır bizde Kendini bilen.

Nedir dünya bir suretler akıntısı değilse ve hayat nedir, görünüşe göre bir geceden diğerine boşalan bir fincan değilse? Ve nedir ibadet, bu düş evreninde yalnızca bir sabit nokta değil de -bir nur ve huzur ışığı- dünya ve yaşamın boşuna arzulandığına çıkan bir geçit değilse? Bir insanın yaşamında şu dört kesinlik bir bütündür; şu an, ölüm, Allah'la karşılaşma, sonsuzluk. Ölüm bir çıkıştır, bir dünyadır kapanan: Allah'la buluşma ise bir kapı gibidir, balkıyan ve kati bir sonsuzluğa doğru olan; Sonsuzluk, varlığın saf nurdaki bir tamlığıdır; ve şu an, süremiz içinde, bizim zaten sonsuz olduğumuz -suretle-

rin ve melodilerin sürgit değişkenliği ortasında bir katre sonsuzluk- hemen hemen tutulamaz bir “yer”dir. İbadet, dünyevi an’a sonsuz olanın tam ağırlığını ve onun ilahi değerini verir; o kutsal gemidir, bizi hayata ve memata, daha ilerideki kıyıya, nurun sessizliğine doğru taşıyan; ama dipte geçen ibadet değil zamandır, zaman kendini tekrar ederken, yani ibadetin zaten semavi birleştiriciliği önünde durur.

Dünya suretlerden meydana gelmiştir ve bu suretler donan bir kutsal musiki kalıntılarıymış gibidirler; gerçek bilgi ya da kutsiyet, bu donmuş halimizi çözer ve içteki melodiyi azad eder.

İnsan ibadet eder ve ibadet süsler insanı. Velî'nin kendisi ibadete dönüşür, yani Cennet ve Cehennem buluşma mekanı; ve işte orada kainatı kapsar ve kainat da onunla ibadet eder. O tabiatın ibadet ettiği her yerdedir; tabiatla ve tabiat içinde ibadet eder: Boşluğa ve sonsuzluğa dokunan zirvelerde, bir çiçek gibi kokusunu saçan, ya da bir kuşun tasasız ezgisinde. İbadette yaşayan nafiye yaşamamıştır.

Mektuplar ve Yayınlanmamış Yazılardan Seçmeler

İnsanın esenliği hiçbir şeydir, zira ıstırabın kişinin kendisinden kaçınılabileceği bir araz olduğu inancına dayanır. İnsanlar güçlü ve kendilerinden emindirler, çünkü câhildirler; fakat cehâletin bir erdem olması mümkün değildir. Eğer görebilselerdi, titrer ve mütereddit olurlardı ki bu da iyi bir şeydir. Görmek ve zayıf olmak, kör ve güçlü olmaktan yeğdir; zira görmek güce sevk edebilir, lâkin körlük ancak ıstıraba sevk edebilir.

Câhil için dünya, sınırlanmamış imkânlarla dolu uçsuz bucaksız bir yerdir; ona göre Allah, tespit olunmuş bir nokta gibidir. Manevî insan için dünya, tek bir imkâna sahip bir nokta gibidir; manevî insan için Allah'ta kendisini ilk serbest uçuşta kaybettiği ve sabahın yaklaştığı anda bir yıldız gibi sönerek kaybolduğu uçsuz bucaksız bir yer gibidir.

İlk doktrin nedir? Sûretlere bürünmüş, kendini sûretler içre izhar eden, beşerî çağlar boyunca sürekli olarak yeni şekillere geri dönen ancak ebediyen aynı kalan nihaî ilişkilerin bilgisidir. Çok sayıda sûret içre yaşayan fakat hiçbirisi tarafından sınırlanmayan ve daima saf Rûh'a sevk eden bu Hakikat, ilk doktrindir.

Hiçbir beşerî düşünüşün ürünü değildir. Onu bilen, ona sahip olur; lâkin hakikatte, onu bilen kişiyi kuşatır ve içine çeker-O yani Ezelî Olan, fâni olanı içine çekmiştir. Keza deniz de bir damlayı içine çeker. Onun girişi hem her yerdir hem de hiçbir yerdir. Bidâyetsiz ve nihayetsizdir.

Allah iyidir ve yalnızca O öylesi İyidir- yani mutlak bir tarzda İyi.

Zahirî bakımdan bu İyi, daima burada ve daima şimdî'dir; çünkü -izafiyette olan- biz, daima burada ve şimdiyiz; çünkü varlığımız mekân ve zaman içredir. Mahlukât dediğinizde, burada ve şimdi demişsinizdir. Allah aslen mutluluğumuzun kaynağı olduğundan, her yerde herhangi bir zamanda mutlu olmamız gerekir; ne olduğumuzu ve kim olduğumuzu hatırladığımız sabahın ilk ışıklarında bile onu unutmamamız gerekir.

Hikmet, erdemsiz bir nefste semere veremez, zira Hikmetin gayesi Allah'tır ve Allah erdemlidir. Allah erdemlidir, erdemler O'nu sınırladığı için değil –ki bu imkânsızdır- O'ndan neşet etmeyen ve sınırsız bir tarzda O'nda mevcut olmayan hiçbir erdem olmadığı için. Temel İlahî erdem, Cemâldir; Cemâl her şeyi açıklar. İyilik ve Kudret, Rahmet ve Adalet, Sevgi ve İrade ondan neşet eder. Hikmet ise bir erdem değildir, bizzat Varlıktır: Allah Kendi içinde hikmetlidir, her bir erdemde hikmetlidir; O'nun Hikmet'ini hariçte tutacak hiçbir erdem yoktur. Adalet, Rahmet'i hariçte tutarken- mutlak bir tarzda değil belli bir cihetten- ne Adalet ne de Rahmet, Hikmet'i hariçte tutar, tıpkı Kutsiyet ve Sonsuzluğu hariçte tutmadıkları gibi.

Metafizik hikmet, kesinlikle beşerî erdemlerden bağımsızdır, fakat bu hikmeti tahakkuk ettirmek isteyen insan, erdemlerden bağımsız değildir; zira onlar yoluyla beşerî olarak Hakikat'ten pay alır.

Varoluşumuzun ibadet yani Allah'ı bu sürekli temaşa dışında bir anlamı yoktur. Allah bizim aciz olduğumuzu bilir ve bizden mucizeler beklemez; lâkin Ahiret için yapacağımız asgarî şey, sonsuz derecede anlamlı olabilir.

Eğer Allah bizden zahiren “faydalı” bir şeyler yapmamızı talep ederse, bunu ancak tazarru ya da duaya koşulsuz teslimiyetimiz temelinde keşfedebiliriz; zira bir kişinin Allah'ı tefekkür ederken hataya düşmesi asla vuku bulacak bir şey değildir.

Allah karşısında biz yaratılmışların erdemlerimiz için bir ölçüsü bulunmamaktadır; Kıyamet Günü Allah'ın Huzur'una düz bir satır olarak serileceğiz; sonra Mutlak olan Allah'ın, yarattıklarından bazılarına merhameti olmayacak. Bizler, nevi şahsımıza münhasır bir şekilde “iyi” olabiliriz, lâkin bu “iyiliği”mizi Mutlak olana karşı ölçemeyiz. Eğer aksi olsaydı, Mutlak olan mutlak olmayacak ve Allah da O olmayacaktı.

Bana kötü alışkanlıkların üstesinden gelinmesi için ne yapılması gerektiğini soruyorsunuz. Her şeyden önce bu alışkanlıkların sebepleri ve de sonuçlarından haberdar olunması gerekir; sebepleri nesnelleştirmeli, ne için var oldukları görülmeli ve bizi nereye sevk ettikleri bilinmelidir. Saflık, kuvvet, huzur ve şevk ana erdemleri ile bilgi ve birlik tavırlarına hangi şekilde karşıt olduklarının bilinmesi gerekir. Bir kusur, daima bunlardan birine karşıttır.

Hindular hiçbir şeyin bilgiye karşı koyamayacağını, “ona eş hiçbir arındırıcı suyun bulunmadığını” söylerler. Bunun sebebi, kişinin mükemmel bir şekilde nesnelleştirdiği bir şeyden, yani kişinin yukarıdan görebileceği bir şeyden kolayca ayrı hâle gelebilmesidir. Kişinin özdeşleştiği bir şeyden ayrı hâle gelmesi güçtür.

Daha sonra kişi Allah’a bize yardım etmesi için dua etmelidir. Hâlimizi ve çektiğimiz güçlükleri Allah’a ifade etmelidir.

Şahsi sorunlarımızdan sarfi nazar edilirse, dua bize yardım eder ve bizi dönüştürür. Dolayısıyla kişi, kim olduğumuzu unutarak, tüm hayatımızı ve varlığımızı duaya hasrederek çokça ibadet etmelidir; üstelik bu, Yüce Buyruk’la, Allah’a olan mükemmel sevgiyle uyumludur.

Evvelâ sürûrumuzu dünyada değil Allah'ta aramalıyız.; eğer sürûrumuzu dünyada bulmuyorsak, bunu sükût-i hayâle uğramamız gerektiği izler.

İkinci olarak kendimizi Allah'a teslim etmeli ve dünyayı da bu teslimiyet zaviyesinden değerlendirmeliyiz. Dünyanın absürtlüğünün kanımıza girmesine müsaade etmemeliyiz ki Allah'a olan teslimiyetimizden sapmış olmayalım.

Üçüncü olarak uğursuz düşmanın bizi sersemletmek ve bizi Allah'tan başka bir yöne çevirmek için bu absürtlüğü tahrik ettiğini unutmamamız gerekir. Teslimiyetimiz tüm muammaları anlıyor olmamıza dayanmayabilir, dayanamaz; yalnızca hakikatlerin Hakikatine dayandığından koşulsuzdur. Allah'a teslimiyet, dünya ve bizler var olmadan önce de oradaydı; onu biz yaratmıyoruz, biz ona dahil oluyoruz; odur bizim derunî, ezelî Varlığımız.

Allah'a olan tevekkülümüz bizi dünya ile alakalı şüphelerden muhafaza etmeli; absürtlüklerden daha güçlü olmak durumunda. Aksi takdirde sanki hakikatlerin Hakikati'ne dair şüphelerimiz varmış gibi olur. Oysa aslında Hakikat'tir gerçek Varlığımız.

Dıştaki insan daima dışarıdan gelen sürûru bekleyecek şekilde yaratılmıştır ve sürûrun içteki insanda mevcut olduğunu kabul etmede güçlük çeker; dolayısıyla onun çevresindeki değişimlerle doğrudan bağlantılı olmayan bir hüznün gerçekleşebilir. Manevî yolcu, iki dünya arasında seyreder; yeryüzü artık onun yurdu değildir, Gök de henüz yurdu değildir, en azından öyle görünmektedir.

İnsan -basitçe dünya insanını kastediyorum, manevî ya da hassaten mübarek kılınmış insanı değil- çoğunlukla kendiyle değildir, kendisinin ve mutluluğunun yanından geçip gider; çoğu kişi için hayat bir tür ihanettir ve neredeyse hiçbir zaman kendilerine gelmezler; her şey kaçış ve yabancılaşmadır. Lâkin mutlu, masum ân'ı yeniden keşfetmek ve onu bir daha kaybetmemek için yeterince uzağa ermelidir- bu da Allah'ın Lütfulu ile mümkündür; bu, Mebdé'in ve manevî çocukluğun saf, altunî, zinde lütfudur.

İman -ki her şeydir! Çoğu insan şu ya da bu açıdan çok az imana sahip olmaktan mustarıptır. Bir açıdan, iman eksikliği bir muhayyile eksikliğidir; kişi küçük dünyevî rüyası içinde kısılı kalmıştır ve yakarışın devâsa lütfunu doğru biçimde hesap edememektedir; kendisini dünyevî her şeyin ırak ve küçük görüldüğü âhiret bakış açısından geri çekememektedir- yakarış dışında! Takdir bize bu lütuf hediyesini bahsettiği için, sürûr ve şükür adına raks etmeliyiz; diğer her şey bir rüyadan başkası değil. Tam olarak dünyevî hayatın kaderiyle önümüzde küçücük duran şeyin yoğun olduğunu, büyük olanın da bize küçük görüldüğünü müşahade ederiz. Ayrıca kişinin imanının eksik oluşu, hakikati gözden kaybedişi sebebiyledir. Kişi şu ya da bu şekilde Allah'ın iyiliğini layıkıyla takdir edemez ve bu yüzden de tevekkülü eksik kalır. Dünyanın hiçliğinin bilgisi; sonra içimizdeki yakarışın bilgisi; daha sonra da sabır ve tevekkülün; bu da her şey demektir!

İzafî olan Mutlak'a karşı koyamaz. Dıştaki ve içteki güçlükler izafîdir; yakarış ise mutlaktır. Dolayısıyla: sebât her şeydir! Ne mutlu imtihanı geçebilen kişiye.

Sorulması gerekli soru, iyi ya da kötü, sağlıklı ya da hasta, kabiliyetli ya da kabiliyetsiz olup olmadığımız değil basitçe Allah'ı kabul edip etmediğimiz, ahmakça şeyler yapmayı bırakıp bırakmadığımız ve Allah'ın İsmi'ni zikredip zikretmediğimizdir. Eğer cevap "evet" ise zahirî hayatımız ne olursa olsun zafer elde edilmiştir.

Tabii asalet, tabiatüstü erdemle bütünleştiği nispet haricinde hiçbir etkin değere sahip değildir; tabii asalet, gururu hariçte tutmaz, yalnızca tabiatüstü asalet onu hariçte tutar ki tabiatüstü asaletin tevazua denk olduğu söylenebilsin; tevazu neredeyse, hasenât da oradadır. Kendini savunma refleksi ve şüphe eğilimi ciddi engellerdir; eğer bir hakikat zerresi taşıyor ve şerefli bir kişiden sadır oluyorsa, mütevazî bir kişi abartılı bir eleştiriyi bile kabul etmeye hazırdır. Mütevazî kişi, asaletinin tanınması konusuna asla ilgi duymaz, ilgisi yalnızca kendinin üzerinde yükselmeye, böylece insanlardan ziyade Allah'ı hoşnut etmeyedir.

İnsanlar, kişinin kendisini topluma yararlı kılma vazifesinden bahsediyorlar, fakat bu toplumun kendi içinde beşerî bir toplumun normal olarak sergilemesi gerekli bir yararlılığa sahip olup olmadığını sormayı ihmal ediyorlar; zira ferdin cemaat için yararlı olması gerekiyorsa, cemaat de kendi payına fert için yararlı olmak durumundadır ve insanın nihai akıbetini tasavvur eden yararlılıktan daha yüce bir yararlılığın olmadığı gözden kaçırılmamalıdır.

Toplum, geleneksel -esasen vahiy olan o “çiçekleniş”te idrak edilebilen- hakikatten kopuşu nedeniyle hayvanî değil beşerî mânâda kendi haklılığını kaybeder. Bu beşerî nitelik, sözü edilen cemaatin ferdin amacı ve hedefi olamayacağını, buna mukabil Mutlak’ın önündeki “bir başına duruş”u ve ulvî görevinin yerine getirilmesi bakımından cemaatin amaç ve hedefinin bizzat fert olduğunu zımnen gösterir. Gerek tekil gerekse çoğul olarak anlaşılсын yahut görevi doğrudan veya dolaylı olsun, insan “mutlaklığın bir parçası” gibi durmaktadır ve Mutlak için var edilmiştir; önünde başka seçeneği de yoktur. Her hâl ve kârda ictimai olan, hakikat bağlamında tarif edilebilir; ancak hakikat cemiyet bağlamında tarif edilemez.

Temerküz ya da yoğunlaşma, saiklara dair şuurumuza istinat eder. Birçok kişide eksik olan husus- lâkin bu oldukça beşerîdir- ruhî düzlemde maddî olanın hissidir; ifade edilmelidir ki maddî olanın hissi, lâtif olanın hissinden bütünüyle farklı bir şeydir; ilki çok emek gerektirirken ikincisinin hiçbir bedeli yoktur. Nazarî bilgiye sahip olmak güzel ve iyidir, lâkin imana da sahip olmak gerekir; iman, bir nevi sırdır. Dahası, iman bir tahayyül meselesidir: kişi muhayyilesini “elzem bir şey”in alanına havale etmelidir. İnsan nefsi, içkin Saadete giden yolu tıkayan müphem ve mühim bir dağa benzer; gerçekte ise bir karartıdan başkası değildir. *Hak her şeyi fetheder.*

Birçok durumda, bir kişinin insicamsız düşünceleri, bir diğ erinin tasdikiyle harekete geçirilmiştir ve kişi genellikle bu son zikredilen durumu göz önünde bulundurmakta başarısız olur; ayrıca kişinin eleştirdiği düşüncelerin öncelikli bağlamından soyutlandığı da vakidir; bazen insanlar ş uursuzca kendilerinin naklettiği şeyleri tahrif ederler; buna ilaveten birçok insanın öncelikle bir soh bette kendilerini tam olarak nasıl ifade edeceklerini bilmedikleri gerçeği gözden kaçırılmamalıdır; zira düşüncenin tam ifadesi, belli bir zihnî disiplini gerektiren bir sanattır. Bununla birlikte, kişiyi büyüleyen ya da onu mahcup eden bir düşünceyi sessizce kaydetmek yerine derhal soru sormalı ve tam ayrıntılar istenmelidir, kişinin kendi ilgilerinin yanı sıra muhatabın ilgileri için de. Birileri bir başkasından yanlış görünen bir görüşü ifade ettiğini i ş itmiş olduğunu naklederse, ona derhal ş u sorulmalı: “Peki sen ne cevap verdin?” ya da “Sana nasıl bir açıklamada bulunuldu?” Aksi takdirde, yorumu nakleden kişi önemli ölçüde kabahatlidir, muhtemelen suçladığı ve kendisini ifade etme fırsatı sunulmayan kişi kadar hatta ondan daha fazla.

İnsicamsız yorumları aktaran ve muhatapla mese lenin halli için hiçbir şey yapmamış kimseler vardır; bu durum ne ahlâka ne de mantığa uyar. Eğer kişi bunu yapmayı unutmuşsa ya da bunu yapma soğukkanlılığı veya cesaretine sahip değilse, kısaca hadiseyi de unutulmalıdır!

Herkes mutluluk arayışındadır; bu da beşerî tabiatın diğer bir boyutudur. İmdi Allah'ın dışında hiçbir mükemmel güzellik söz konusu değildir; herhangi bir dünyevî mutluluk, Hakk'ın inayetine muhtaçtır. İbadet, bizi saf Cemâl olan Allah'ın Huzuru'na yerleştirir; eğer bunun farkında olursak, onda Sükûn buluruz. Ne mutlu Kutsalın hissine sahip olan ve dolayısıyla kalbini bu sırra açan kişiye.

Kemâlin başı, kişinin kendisiyle alakalı nesnelliktir ve gerçekteki değerimizle alakalı kayıtsızlıktır; manevî kişi, kâmil olup olmadığını bilme meselesiyle ilgili değildir; basitçe noksanlıklarının üstesinden gelmeyi istemektedir, kâmil hissedebilmek için değil noksanlıklarının sahte olması hasebiyle. Mecburî hareket noktası, onun nakıs olduğu fikridir; hiçbir manevî kişi ona bu durum söylendiğinde büyülenmiş ya da hüznlenmiş değildir; onu kabul etme eğilimi bile onun maneviyatının temel bir kıstasıdır.

Allah'ta "mutlaklık" olan şey, Elçisi'nde "kemâlât"tır. Bu nasıl izah edilebilir? Elbette her şeyden önce ruhî ve maddî kusurlardan beri olmak anlamına gelir; bunlar da hepsinden önemlisi gurur, ihtiras, hâkirlik, fenalıktır ki kâmil insanda asla bulunmazlar. Bununla birlikte ifade etmek isterim ki -bu da şaşırtıcı gelebilir; kâmil insan, Allah'ı seven ve düşünebilen insandır; düşünebildiği için, komşusunu da sever- körü körüne değil, Hakikate dair malumat uyarınca; zira kişi, kendisini dünyevî bir olgu gibi ölçsüzce sevemez, ayrıca komşusunu da ölçsüzce sevemez; imdi Cenâb-ı Hakk söz konusu olduğunda, artık bir ölçü de söz konusu değildir.

Bir kez daha: kemâlâtı düşünme kabiliyetiyle ilişkilendirmenin anlamı nedir? Anlamı şudur: birçok kişi "akıllı" addedilir, çünkü düşünmeleri onların duygusal istekleri ve önyargıları çizgisinde hareket ettiği sürece düşünmede mükemmeldirler. Durum böyle olmadığında ise artık düşünemezler; zeki filozoflar olsalar bile, böylesi kimseleri "akıllı" olarak adlandırmıyorum. Bu yüzden de bir yerde, "Nesnel olmak, bir miktar ölmektir" diye yazmıştım. Bununla kastettiğim şudur: kâmil insanda dikkat edilmesi gereken şey -fenâlığın olmaması dışında- her şeyden önce muhtemel duygu ya da isteklerden oldukça bağımsız olarak düşünme yetisidir. Böylesi bir kişiye duygusal ya da ilgili önyargıları atfetmek, kesinlikle derinlerde yatan bir noksanlığın işaretidir; zira bayağı insan -ne kadar kabiliyetli olursa olsun- muhayyilesinde kendi bayağılıklarını diğerinin nefsine nakleder, diğerini kendisini görmesi gerektiği gibi görür- ki bu tam olarak

onun yapmaya kabiliyetli olmadığı şeydir. Bu kabiliyetsizlik tam olarak onun bayağılığının mihenk taşıdır. Belli durumlarda bu psikofizik noksanlık tedavi edilebilir, diğerlerinde ise tedavi edilemez; şayet yüzeyde dolayısıyla da dıştaki şartlara tabi ise tedavi edilebilir, nefsin özünde bulunuyorsa edilemez. Burada ilave etmem gerekir ki dünyada mutlak hiçbir şey yoktur- yalnızca Allah mutlaktır -ayrıca Allah'ta ve Allah'la eşya mümkün olur ki bu da insan için imkânsız görünür.

İmdi her kim Allah'ı gerçekten severse düşünebilir de; zira Allah sevgisi -Allah Bilgisi- düşünmeye etki edecek hiçbir sınır kabul etmez. Düşünme kabiliyetine sahip olmayış, daima gururla uyum arz eder; zira hakikaten mütevazi kişi daima kendisine dışarıdan ve yukarıdan bakar; Allah'a ait olmayı istemektedir, kendisine değil!

Çocuklarımıza Ne Öğretmeliyiz?

Tek bir İlah vardır, iyi ve kudretli; dünyayı yaratan ve içindeki her şeyi; eğer iyiyseniz, Kendisine vasıl olacağımız ve kötüyseniz bizi cezalandıracak olan; her gün, sabahleyin, öğle ve ikindi arasında ve akşamları Kendisine ibadet ettiğimiz.

Kişi bizzat kendisinin hayatın ahenksizliklerini kalbine çokça buyur etmesine müsaade etmemelidir, zira mutluluk, Ezelde önümüzde duran ve hiç kimsenin bizden çekip alamayacaklarına nazaran zaman içre tecrübe ettiklerimizde daha az bulunur. Her mümin bunu bilir, ancak bu husus hayat girdabında kolayca unutulur. Bir şehrin fakir bir muhitinde yaşayan bir adam hayal edin; zengin muhitte güzel bir eve sahip olmayı ister; her tür ayrıntıyla kendisini tüketirken, öteden beri bir süre sonra Ezelî Kudüs'e girmesine imkân verecek altın bir anahtarı da yanında taşımaktadır; yalnızca o anahtara sahiptir, zengin şehrin anahtarı yoktur ve şehir her hâlükârda yok olacaktır. İmdi sorarım size: nerede olursak olalım, anahtara sahip oluşunuzda mutluluk söz konusu değil midir?

Haklı eleştirileri kabul eden bir kişinin, eğer kendisi için *a priori* anlaşılır değilse bir eleştiriyi kabul etmemesi söz konusu olabilir.

Aslına bakılırsa, hiç kimse haklı çıkarılamayacak görünen bir eleştiriyi kabul etmez.

Eleştirileri inatçı bir biçimde kabul etmeyen bir kişi, haklılığı ispatlanmış ve tam olarak açıklanmış bir eleştiriyi kabul etmeyi reddeden kişidir. Lâkin ispatlar, yalnızca mantıksal görünümüne değil gerçeğe dayalı olmalıdır!

Tamamen yanlış olsa bile herhangi bir eleştirinin mistik nedenlerle kabul edilmesi gerektiğine inanan duygusal insanlar vardır, fakat bunun hakikatle ya da adaletle bir alakası yoktur.

Mesele bizim bir eleştiriyi kabul edip etmediğimiz değildir, mesele onu niçin kabul edip etmediğimizdir.

Bir kişi bazı durumlarda yanlış olsa bile bu onun her zaman yanlış olduğu anlamına gelmez. Bir kişi bazı durumlarda doğru olsa bile, bu onun her zaman doğru olduğu anlamına gelmez.

Haklı bir eleştiriyi reddetmektense, haksız bir eleştiriyi kabul etmek yeğdir; kaidelerden değil istisnalardan bahsediyorum. Küçük bir adaletsizliğin kabulü küçük bir kötülüktür diyorum; kendi içinde iyi bir şeydir demiyorum.

Diyoruz ki duyularla algılanamayan, zaman ve mekânın ötesinde mutlak, aşkın bir Hakikat vardır; fakat kendisiyle Kendisini mevcut kılacağı saf Akılla bilinebilir; bir Hakikat ki koşulsuz olması hasebiyle için en ufak bir değişim geçirmeksizin -Sonsuzluğu sebebiyle- şualarının sırrının tahakkuku adına bir arızîlik ya da izafilik boyu-

tunu var eder. Zira “Kendisini bildirmeyi istemesi, İyi’nin tabiatındandır”: bunun anlamı, Allah’ın yalnızca Kendi içinde değil ayrıca “dışarıdan” ve “Kendinden başkası”ndan başlayarak bilinmeyi istemesidir; bu da Mutlak Kudret’in özüdür.

A priori söylediğimiz ya da hatırlatmaya çalıştığımız odur. Onu söylüyoruz ama yalnızca ona inandığımız için değil ayrıca onu bildiğimiz için, onu biliyoruz çünkü biz oyuz. Bâtınen Mutlak Gerçek’in içkin Huzuru’nun aracı olan ve kendisi olmadan bizim var olmamızın mümkün olmadığı gayrişahsi Aklımızda biz oyuz.

Manevî insan, yaşlılığın getirdiği tabii hüznü eğilimini nasıl zapt edebilir? Şöyle denecektir: daha iyi bir ahiret ümidiyle; fakat bu yeterli değildir, zira yaşlı kişi zaten bu aşağı âlemde mutlu olmak için bir sebep bulmak durumundadır ki bu da İman’dır. İman, Allah’la olan irtibatımızdır; eğer bu irtibat canlı olursa, tamamen tabii olan eğilimlerimize hükmetme imkânı da zaten mevcut olacaktır.

İnsan zaman içre yaşar; Allah ise Ezelî’dir. İbadette, insan ve Rabbi buluşur- kalbimizin derinliklerinde Allah’a “belâ” dediğimiz vakit.

Yansımalar

FRITHJOF SCHUON

*"İlahiyat sahasında yaşayan tüm yazarlar bir
yana.....o ruhunu doyuruyor."*

-Huston Smith

HECE YAYINLARI | DÜŞÜNCE